

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ—ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ—ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

ΠΕΡΙ

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Ἡ σιδηροδρομικὴ ἐπιχείρησις δύναται νὰ μελετηθῇ ὑπὸ τρεῖς ἐπόψεις· διότι ἢ ἀνάγεται εἰς τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν διὰ μόνης τῆς δυνάμεως τοῦ συνεταιρισμοῦ, ἢ στηρίζεται εἰς τὴν βοήθειαν τῆς Πολιτείας, ἢ ἀνήκει καθόλου εἰς τὴν Κυβερνητικὴν λεγομένην βιομηχανίαν.

Α'.—Τὸ πρῶτον σύστημα ὑποθέτει ἀφθονίαν κεφαλαίων, ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα καὶ ἰδιότυπὸν τινὰ ἀνεξαρτησίαν πολιτικῆς ἀνατροφῆς εἰς ἄρμονικὸν καὶ ὑπατον βαθμὸν ἀνεπτυγμένα. Ἐπειδὴ ἡ κοινωνικὴ αὕτη κατάστασις ἀπαντᾶται ἐξόχως ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐπόμενον ἦτο νὰ ριζοβολήσῃ ἐν αὐτῇ τὸ σύστημα τῆς ὅσον ἐνεστὶ μικροτέρας συμμετοχῆς τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰ ἔργα τῆς βιομηχανίας. Δὲν εἶναι ἰδιαιτέρον προσὸν τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας τὸ οἰκονομικὸν τοῦτο φαινόμενον. Ἡδημοκρατία εἶναι βεβαίως ὁ κυριώτερος τῆς ἐλευθερίας τύπος, καὶ ἐν τούτοις ἐν Ἀμερικῇ ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων ἡ συμμετοχὴ τῆς Κυβερνήσεως θεωρεῖται πολλάκις ἀναπόφευκτος. Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ, ὅσα προβαίνει τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, τόσον ἡ μηχανὴ τῆς Πολιτείας εὐρύνει τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας αὐτῆς. Οὐδὲ διδάσκεται σήμερον ἐκεῖ εἰς τόσον ἀπόλυτον βαθμὸν, ὡς ἄλλοτε, ἡ θεωρία τῆς περι ἧς ὁ λόγος Κυβερνητικῆς ἀποχῆς.

Ὅπως δὲ ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων ὁ κανὼν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας δὲν ἔχει πολλὰς ἐν Ἀγγλίᾳ ἐξαιρέσεις. Διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς σιδηροδρομικῆς βιομηχανίας ἐν Ἰνδία ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις εἶχεν ἐξασφαλίσαι

εις τούς κεφαλαιούχους τόν τόκον· ἀλλ' εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἀπεμακρύνθη τῆς παρεκβάσεως ταύτης, διότι τὸ περιττὸν αὐτῆς δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀποδειχθῇ. Καὶ κατὰ τὸ 1837 ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις, δαπανήσασα ἐν Ἰρλανδίᾳ εἰς διαφόρους σιδηροδρομικὰς μελέτας, ἐπεδείξατο τὴν ἐπιθυμίαν, ἵνα προχωρήσῃ εἰς βοήθειαν τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ σιδηροδρομικῆς βιομηχανίας· ἀλλὰ τὸ δημόσιον πνευμα ἀντετάχθη διὰ τῆς σαφηνείας, ὥστε ἡ ἀπόπειρα ἔμεινεν ἀπλῶς ἐν σχεδίῳ.

Ὅλαι αἱ περὶ σιδηροδρόμων προτάσεις, ὅλαι αἱ ἐπὶ τῶν τόπων σχετικαὶ μελέται καὶ αἱ οικονομικαὶ παντὸς εἶδους ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς βιομηχανίας πληροφορίαι συγκεντρῶνται ἐν Ἀγγλίᾳ ἐντὸς τοῦ ἐπὶ τούτῳ εἰδικοῦ τμήματος τοῦ Γραφείου τοῦ Ἐμπορίου (board of trade), τοῦ ὁποίου ὁ πρόεδρος ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Τὸ σιδηροδρομικὸν τοῦτο τμήμα τῆς Κυβερνήσεως ἐτοιμάζει τὰ νομοσχέδια, διότι ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ δικαίωμα τῆς κατασκευῆς σιδηροδρόμων παραχωρεῖται ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου. Κατὰ τὸ 1863 εἶχον συγκεντρωθῆ ἐν τῷ Γραφείῳ τοῦ Ἐμπορίου 262 αἰτήσεις περὶ παραχωρήσεως σιδηροδρόμων ἐκτάσεως 3 χιλ. περίπου μιλίων. Μέχρι δὲ τοῦ 1863 εἶχεν ἐγκρίνει τὸ Κοινοβούλιον τοιαύτας ἐπιχειρήσεις μέχρις ὀλίκοῦ κεφαλαίου 12 504 059 479 δρ.

Ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς ἀσφαλείας καὶ τῶν οικονομικῶν ἐν γένει ὄρων ἐξελέγξεως καὶ διαμορφώσεως τῶν σιδηροδρομικῶν σχεδίων, οἱ ἐπικυροῦντες αὐτὰ νόμοι περιλαμβάνουσι πάντοτε τὴν ῥήτραν, ὅτι δὲν συγχωρεῖται εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς ἐταιρίας νὰ δανείζωνται ἐπὶ ὑποθήκῃ τοῦ σιδηροδρόμου ἄνω τοῦ τρίτου τοῦ κεφαλαίου των καὶ πρὶν ἢ τοῦτο κατὰ τὸ ἡμίσιον τοῦλάχιστον δαπανηθῇ καὶ ὅτι, ἐὰν ἐντὸς πέντε ἐτῶν δὲν παραδοθῇ ὁ σιδηρόδρομος εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ κοινοῦ, ὑποχρεοῦται ἡ ἐταιρία εἰς τὴν καθ' ἑκάστην πληρωμὴν 1387 δραχμῶν, ἐκτὸς ἀνωτέρας βίας, βεβαιουμένης ὑπὸ τοῦ Γραφείου τοῦ Ἐμπορίου. Κατὰ τὰ λοιπὰ οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν, εἴτε ἐκ μέρους τῆς Κυβερνή-

σεως πρὸς τὰς ἐταιρίας, εἴτε ἐκ μέρους τούτων πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Ὅλος δὲ ὁ διοικητικὸς ἐπὶ τῶν σιδηροδρόμων μηχανισμὸς λειτουργεῖ διὰ τριῶν ἐπιθεωρητῶν, οἵτινες ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Γραφείου τοῦ Ἐμπορίου ἐπιθεωροῦσι τὰς ὁδοὺς, πρὶν ἢ τεθῶσι εἰς ἐνέργειαν, ἐξελέγχουσι τὰς περιστάσεις τῶν κατὰ τοὺς σιδηροδρόμους δυστυχημάτων καὶ ἐπιτηροῦσιν ἐν γένει τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχετικῶν τοῦ Κοινοβουλίου ἀποφάσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ τῆς 9 Αὐγούστου 1844, ἥτις ὑπὲρ τοῦ πένητος λαοῦ διέταξεν ἰδιαιτέρας σιδηροδρομίας εἰς μετριοτέρας τῶν ἄλλων τιμάς.

Αἱ παραχωρήσεις τῶν Ἀγγλικῶν σιδηροδρόμων δίδονται ἐπὶ τὸ διηνεκές. Μόνον, καθ' ἣν περίπτωσιν μετὰ εἴκοσι καὶ ἐν ἔτος ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ σιδηροδρόμου κυκλοφορίας παρέξει αὐτὴ καθαρὸν εἰσόδημα πλέον τῶν 10 τοῖς „|“ ἐπὶ τοῦ μετοχικοῦ τῆς ἐταιρίας κεφαλαίου, δύναται ἡ Κυβέρνησις νὰ ἀγοράσῃ παρὰ τῆς ἐταιρίας τὸν σιδηρόδρομον, ἐκτὸς ἂν αὐτὴ προτιμᾷ τὴν ὑποτίμησιν τῶν ἀγωγίων τῆς. Ἐν περιπτώσει ἀγορᾶς ἡ Κυβέρνησις μεταπωλεῖ εἰς ἄλλην ἐταιρίαν τὸν σιδηρόδρομον καὶ κατορθοῖ τοιοῦτοτρόπως τὴν μετριάσιν τοῦ ἀρχικοῦ τιμολογίου. Ὡστε ἡ μεσολάβησις τῆς Κυβερνήσεως ἔχει τὸν χαρακτήρα οὐχὶ τῆς βιομηχανίας, ἀλλὰ τὸν τοῦ κοινοῦ ἀπλῶς συμφέροντος.

Τὸ Ἀγγλικὸν σύστημα δίδει τὴν μείζονα ἔντασιν ἐπὶ τῆς δυνάμεως τοῦ συναγωνισμοῦ. Ὁ Ἀγγλικὸς σιδηρόδρομος εἶναι ὡς πᾶν ἄλλο βιομηχανικὸν κατὰστημα ὑπὸ τὴν ζωγόνον τῆς ἐλευθερίας ἀτμοσφαίραν. Τὸ μονοπώλιον εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις θέτει εἰς ἀμφιβολίαν, ἂν αὐταὶ ἐπενοήθησαν διὰ τὸ κοινόν, ἢ ἂν τοῦτο ἐπλάσθη δι' ἐκείνας. Νυχθημερὸν ὁ ἐν Λονδίῳ σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Great Northern παραλαμβάνει, ἀποστέλλει καὶ παραδίδει πραγματείας. Τὰ σιτηρὰ τοῦ Avegdeon, διατρέχοντα 899 χιλιόμετρα, λέγει ὁ Moussette, μεταφέρονται εἰς Λονδίνον ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ λήπτου 39 ὥρας ἀφ' ἧς ἐχωρίσθησαν ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τοῦ ἀποστολέως, ἐνῶ μέχρις ἔτι τοῦ 1862 (Franz

queville Ἀγγλικοὶ Θεσμοὶ σελ. 362) πολλάκις οἱ ὑπὸ τὴν Κυβερνητικὴν κηδεμονίαν Γαλλικοὶ σιδηρόδρομοι ἀπήτησαν κανονικῶς ἐνὸς μηνὸς χρόνον εἰς μεταβάσιν ἀπὸ τῶν ἀρκτικῶν τῆς χώρας μερῶν πρὸς τὰ μεσημβρινά. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὸ 1862 ὑπὸ τῶν Ἀγγλικῶν σιδηροδρόμων μεταβασθέντων ἀνθρώπων εἶναι ἐπίσης ἐνδεικτικὸς, διότι ἀνέρχεται εἰς 180 421 071, ἤτοι διὰ τὴν ἀθέσιν 12 $\frac{1}{2}$ τοῖς $\%$, διὰ τὴν β' 28 $\frac{1}{2}$ τοῖς $\%$ καὶ διὰ τὴν γ' 45 τοῖς $\%$. Τὰ ἐντεῦθεν εἰσοδήματα τῶν Ἀγγλικῶν ἐταιριῶν ἀνέρχονται εἰς 386 057 183 δρ. ἐξ ὧν διὰ τὴν ἀθέσιν ἀναλογοῦσι 27.10, διὰ τὴν β' 32.68 καὶ διὰ τὴν γ' 37.73. Ἐὰν προσθέσωμεν καὶ τὰ ἐκ τῶν πραγματειῶν εἰσοδήματα τοῦ Ἀγγλικοῦ σιδηροδρόμου, ἡ ἐν ἔτει 1862 ὀλικὴ εἰσπραξις αὐτῶν ἀναβαίνει εἰς 808 317 484 δρ. Ποῖα εἶναι τὰ ὄρια τοῦ ἐν τῇ κολοσαίᾳ ταύτῃ ποσότητι καθαροῦ καὶ ἀκαθαρίστου εἰσοδήματος; Ἐνῶ μέχρι τέλους 1862 ἡ καταβληθεῖσα ὀλικὴ εἰς κατασκευὴν τῶν Ἀγγλικῶν σιδηροδρόμων δαπάνη ἀνήρχετο εἰς 10 689 811 654 δραχμάς, πρέπει νὰ ὑπολογισθῇ καὶ ἡ διὰ τὴν καθόλου σιδηροδρομικὴν καλλιέργειαν καταβληθεῖσα ἐνιαύσιος δαπάνη. Ἐὰν ὁμῶς κρίνωμεν ἐκ τῆς ἐν πολλαῖς περιόδοις πολὺ ὑπὸ τὸ ἄρτιον ἐν τῇ πιστωτικῇ ἀγορᾷ κυκλοφορίας τῶν μετοχῶν τῶν πλείστων Ἀγγλικῶν σιδηροδρόμων, πρέπει βεβαίως νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ συναγωνισμὸς δὲν εἶναι πάντοτε ἐξίσου εὐεργετικὸς καὶ πρὸς τοὺς καταναλωτὰς καὶ πρὸς τοὺς παραγωγούς. Ἐν τούτοις τὰ ἐκ τῆς ὑποτιμήσεως ταύτης μαρτυρούμενα μικρὰ κατ' ἀναλογίαν κέρδη δὲν πρέπει νὰ ριφθῶσιν ὅλα εἰς βάρος τοῦ συναγωνισμοῦ, διότι παροιμιώδης εἶναι ἡ τάσις τῶν Ἀγγλικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς τὰς μεγάλας δαπάνας. Ἐνῶ π. χ. ἐν Ἀμερικῇ ὁ σιδηρόδρομος τῆς Charleston μεθ' ὅλου τοῦ ὕλικοῦ αὐτοῦ ἀνέβη εἰς 30 410 δρ. κατὰ χιλιόμετρον, διὰ τὸν ἐν Ἀγγλίᾳ σιδηρόδρομον μεταξὺ Bolton καὶ Rugby ἐδαπανήθησαν 1 199 577 δρ. κατὰ χιλιόμετρον. Μόνον διὰ τὰς δαπάνας τῆς νομοθετικῆς ἐξελέγξεως οἱ Ἀγγλικοὶ σιδηρόδρομοι καταβάλλουσι 95 126—416 250 δρ.!

Β'.—Τὸ σύστημα τῆς Κυβερνητικῆς ἐπὶ τῶν σιδηροδρόμων ἀρρωγῆς ἀναφαίνεται πρὸ πάντων ἐν ταῖς χώραις ἐκεῖναις, καθ' ἃς ἡ ἐννοία τῆς Πολιτείας παρίσταται ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν κοινωνικὸς μοχλός. Τοιαύτη ἐννοία συμβιβάζεται καὶ πρὸς τὸν ἀπολυτισμὸν καὶ πρὸς τὴν δημοκρατίαν, ἐξασθενεῖ δὲ ἐπαισθητῶς ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς μέσης τάξεως, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν σχολεῖον τῆς αὐτοδιοικήσεως.

Αἱ μέθοδοι, τὰς ὁποίας τίθησιν εἰς ἐνέργειαν τὸ σύστημα τῆς Κυβερνητικῆς ἐπὶ τῶν σιδηροδρόμων ἀρρωγῆς, εἶναι πολλαὶ καὶ διάφοροι. Αἱ ἐπόμεναι ἀνήκουσιν εἰς τὰς σημαντικωτέρας.

α. Δωρεαί. — Ἀποθνήσκων ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας Γουλιέλμος ὁ Γ' ἐκληροδότησε 4 162 500 δρ. πρὸς τὴν ἐταιρίαν ἐκείνην, ἥτις ἤθελε συνδέσει διὰ σιδηροδρόμου τὸ Βερολίνον μετὰ τοῦ Ρήνου. Τὰ ἀποτελέσματα τοιούτων διανοημάτων εὖρον τὸν γνωστὸν ἐν ἔτει 1870 θρίαμβον.

Καὶ ἐν Αὐστρίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ πολλάκις αἱ κυβερνήσεις ἤρχισαν τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμων, ἵνα εὐθὺς κατόπιν δωρήσωσιν αὐτοὺς εἰς ἐταιρίαν, ἐνθαρρυνόμενας οὕτως ἐκ τῆς προόδου τῆς ἐργασίας καὶ ἐκ τῆς δωρεᾶς αὐτῆς. Ἐπὶ τοῦ ὅλου πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ ὑπολογισθῶσιν αἱ χρηματικαὶ τῶν ἐθνῶν δωρεαὶ εἰς εὐόδωσιν τῶν μεγάλων ἐν αὐτοῖς ἔργων. Οὕτω μέχρι τῆς 1 Ἰανουαρίου 1856 εἶχε δωρήσει ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις 103 $\frac{1}{4}$ περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν πρὸς τὰς σιδηροδρομικὰς τοῦ τόπου ἐπιχειρήσεις. Ἐν γένει ἡ μέθοδος τῆς διὰ χρηματικῶν δωρεῶν ἐμφυχώσεως τῆς βιομηχανίας δὲν ἔλαβε παρ' ἡμῶν μεγάλην ἀνάπτυξιν. Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν, ὡς ἐν παραδείγματι, τὸν νόμον ΦΛΔ' τῆς 25 Μαΐου 1859, ὅστις ἐδωρήσατο εἰς τὴν ἐν Καλάμαις μεταξοϋφαντικὴν τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου τὸ τρίτον τοῦ εἰσοδήματος μοναστηριακῶν τινῶν κτημάτων, ἐν τοῖς τελευταίοις μόνον χρόνοις τὸ σύστημα τῆς διὰ χρηματικῶν δωρεῶν ὑποστηρίξεως τῆς σιδηροδρομικῆς βιομηχανίας ἤρχισε παρ' ἡμῶν σπουδαίως νὰ μελετᾶται. Κα-

ται, ἵνα, καταβάλλουσα τὰ ὑπὸ τῆς ἑταιρίας δαπανηθέντα, ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν θέσιν τῆς. Ἐν Αὐστρία ὁ τρόπος τῆς καταβολῆς ἐκανονίσθη δι' ἐκδόσεως ἐθνικῶν ὁμολογιῶν.

ε. Δανεισμός τῆς ἐθνικῆς πίστεως πρὸς τὴν σιδηροδρομικὴν ἐπιχείρησιν. — Ἡ θεωρία τοῦ Law, ὅτι τὰ ἔθνη ἔπρεπε μᾶλλον νὰ δανείζωσι τὴν πίστιν ἢ νὰ δανείζωνται αὐτήν, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς μεθόδου ταύτης, τῆς ὁποίας ἡ ἐφαρμογὴ ἔσχε μεγάλην ἀνάπτυξιν, τὸ πρῶτον μὲν ἐν Ἀμερικῇ, νῦν δὲ ἐν Ῥωσίᾳ. Ἴδου εἰς τί συνίσταται αὕτη. Ἡ Κυβέρνησις ἐκδίδει διὰ λογαριασμὸν τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων δεδομένον ἀριθμὸν ὁμολογιῶν, παραδίδουσα αὐτάς πρὸς τὰς σιδηροδρομικὰς ἑταιρίας, αἵτινες, ἐπιμελούμεναι τὴν πραγματοποίησιν των, μεταχειρίζονται τὰ ἐντεῦθεν ποριζόμενα χρήματα εἰς ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν. Ἡ κυβέρνησις ἀναδεχομένη τὴν ἐν περιπτώσει καθυστερήσεως τῶν ἑταιριῶν πληρωμὴν τῶν τόκων τῶν ὁμολογιῶν τῆς, ἐπιφυλάσσεται τὴν κατόπιν ἱκανοποίησιν ἑαυτῆς. Αἱ κατὰ τὸ 1870, 1871 καὶ 1872 γενόμεναι ὑπὸ τῆς Ῥωσικῆς Κυβερνήσεως ἐν Λονδίῳ καὶ ἐν Παρισίοις μεγάλαι ἐκδόσεις ὁμολογιῶν ἐθνικοῦ δανείου ὀφείλονται εἰς τοιαύτην αἰτίαν, τὴν σιδηροδρομικὴν τοῦτέστι διὰ τῆς ἐν λόγῳ μεθόδου ἔνωσιν τῶν ἀπεράντων αὐτῆς χωρῶν. Τὸ προϊόν τῶν Ῥωσικῶν ὁμολογιῶν διανέμεται μεταξὺ τῶν διαφόρων σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων ἀναλόγως τῆς προόδου τῶν γραμμῶν ἑκάστης. Ἐὰν τὸ ὀλίγον ἐντεῦθεν βᾶρος τοῦ δημοσίου τῆς Ῥωσίας θησαυροῦ ἀναβαίνει κατ' ἔτος εἰς 12 ἑκατομ. ρουβλίων, τὰ εἰσοδήματα ἐν τούτοις τῶν σιδηροδρομικῶν ἑταιριῶν ἀυξάνουσιν ἐπαισθητῶς κατ' ἔτος καὶ τινες μάλιστα μεταξὺ αὐτῶν δὲν καταφεύγουσι πλέον εἰς τὴν Κυβερνητικὴν βοήθειαν. Μέχρι τοῦδε ἡ ἔκτασις τῶν Ῥωσικῶν σιδηροδρόμων ὑπολογίζεται εἰς 16 000 χιλιομέτρα, ἐπαυξάνεται δὲ ἐνιαυσίως κατὰ 1000-2000. — Ἴνα ἐννοήσῃ ἕκαστος τὴν ἔκτασιν τῆς μεθόδου ταύτης ἀρκεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ ἐν Massachusetts δυτικοῦ σιδηροδρόμου τῆς Boston. Ἐπὶ ὀλικῆς αὐτοῦ ἀξίας 34 410 000 δρ. ἡ μέθοδος

τοῦ δανεισμοῦ τῆς ἐθνικῆς πίστεως προσήνεγκε τὰ 23 709 600!

ς'. Δάνεια εἰς χρήματα ἐκ μέρους τῶν Κυβερνήσεων πρὸς τὰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις. — Ἐνῶ ἐν τῇ πιστωτικῇ ἀγορᾷ ὁ τόκος εἶναι βαρύτερος τοῦ ὅσου δύναται νὰ ὑποφέρῃ βιομηχανία, τῆς ὁποίας ἡ κυρία δύναμις ὀφείλεται εἰς τῶν κεφαλαίων τὴν μεγάλην ποσότητα, αἱ κυβερνήσεις παρεμβαίνουσιν, ἵνα δανείσωσιν ἐπὶ μετριωτέρῳ τόκῳ. Πλεῖστοι σιδηροδρομοὶ ἐν τῇ Ἡπειρωτικῇ Εὐρώπῃ ὀφείλονται εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου ταύτης. Τοιουτοτρόπως δὲ μεταξὺ Bale καὶ Strasbourg Γαλλικὸς σιδηροδρόμος ἐδανείσθη παρὰ τῆς Κυβερνήσεως 14 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν 3 τοῖς % καὶ ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ μάλιστα, ἵνα ὁ τόκος οὗτος πληρώνηται εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν μένει ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τῆς ἐπιχειρήσεως 4 τοῖς % διὰ τοὺς μετόχους. Μέχρι τῆς 1 Ἰανουαρίου 1856 εἶχε δανείσει ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις εἰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις 346 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐν γένει ἡ μέθοδος τῶν πρὸς τὴν βιομηχανίαν ἐθνικῶν δανείων δὲν εἶναι ἀγνώστος παρ' ἡμῖν, ὡς μαρτυρεῖ π. χ. ὁ νόμος PMA' τῆς 12 Αὐγούστου 1849, ἐπιτρέπων δάνειον πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῆς μεταξοφαντικῆς.

ζ'. Ἐγγυήσεις τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τοὺς μετόχους τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων. — Ἡ μέθοδος αὕτη ἔχει πολλὴν συγγένειαν πρὸς τὴν προεξετασθεῖσαν τοῦ δανεισμοῦ τῆς ἐθνικῆς πίστεως· συνίσταται δὲ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν καθαρῶ ἐν τῇ ἐπιχειρήσει εἰσοδήματος, ὀριζομένου κατ' ἐλάχιστον ὄρον. Χρησιμεύει ἐπίσης καὶ πρὸς εὔρεσιν δανείων ὑπὲρ τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅταν ἡ Κυβέρνησις ἐξασφαλίζει εἰς ταῦτα τὸν κατ' ἐλάχιστον ὄρον τόκον. Ἡ κυριωτέρα ἐν τούτοις καὶ γενικωτέρα χρῆσις τῆς μεθόδου ταύτης ἀποβλέπει ἰδίως τὸ μέρος τῶν μετοχῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐν τῷ ποσῷ τοῦ ὁποίου δύναται νὰ ἐννοηθῇ καὶ πολλοστημόριον εἰς ἀπόσβεσιν τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου διὰ τοῦ χρεωλυτικοῦ συστήματος. Ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις δὲν παρέχῃ καθαρὸν εἰσόδημα μέχρι τοῦ ἐγγυηθέντος ἐλάχιστου ὄρου, ἡ Κυβέρ-

νησις ἀναδέχεται τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ. Ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις δὲν παρέχη παντελῶς τοιοῦτον, ἡ Κυβέρνησις πληροῖναι ὀλοκλήρον τὴν ἐγγύησίν της. Ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις οὐδὲ εἰς τὰς δαπάνας τῆς συντηρήσεώς της ἐπαρκῆ, ἡ κυβερνητικὴ ἐξασφάλισις περιλαμβάνει ἀναγκαίως καὶ ταύτας, διότι ἵνα ὑπάρξῃ καθαρὸν εἰσόδημα ἀπαιτοῦνται δαπάναι, ἡ δὲ Κυβέρνησις, ἐγγυωμένη ἐκεῖνο, ἀναδέχεται ἐν περιστάσει καὶ ταύτας. Ἐκαστος λοιπὸν ἐννοεῖ κατὰ πόσον ἐν τῇ ὑπὸ ἐξέτασιν μεθόδῳ ἀναπόφευκτος εἶναι ἡ ἀδιάλειπτος τῆς Κυβερνήσεως προσοχὴ ἀπὸ τῆς πρώτης περὶ σιδηροδρόμου ἀποφάσεως, ἵνα ἡ αὕτη σύμφωνος πρὸς τοὺς οικονομικοὺς ὄρους τῆς ἐν τῷ μέλλοντι σιδηροδρομικῆς ἀναπτύξεως, (ἐξ οὗπερ προϋποτίθενται μελέται τοῦ ἐδάφους, τῶν περιοίκων χωρίων καὶ ἐν γένει τῆς ἐνώσεως τῶν μεγάλων τοῦ ἔθνους συμφερόντων,) μέχρι τῶν λεπτομερειῶν τῆς διαχειρήσεως, ἵνα μὴ εἰς μάταια καὶ πολυδάπανα ἐκτραπῶσιν αὐταί. Πρέπει ἐν τούτοις νὰ παρατηρηθῇ ἀμέσως, ὅτι οὐδεμίαν μέχρι τοῦδε σιδηροδρομικὴν ἐπιχείρησις καθυστέρησε τῶν διὰ τὰς δαπάνας τῆς συντηρήσεώς της ἀναγκαίων εἰσπράξεων καὶ ὅτι ὁ ὑπερβολικὸς φόβος ἐκ τῆς ἐπόψεως ταύτης εἶναι ἀδικαιολόγητος, ὡς θέλει προκύψει ἐκ τῆς ὅλης ἀναπτύξεως τῆς ἐν λόγῳ μεθόδου, τῆς ὁποίας ἡ ἀξία περιστρέφεται οὕτως εἰς μόνον τὸ καθαρὸν εἰσόδημα.

Διττῶς λειτουργεῖ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ μέθοδος. ἢ ἡ Κυβέρνησις ἀμέσως παρεμβαίνει διὰ τῆς καταβολῆς τοῦ ἔλλειματος εἰς τὸ ταμεῖον τῆς ἐταιρίας, ὅτε ἡ Κυβέρνησις καθίσταται δανειστῆς, ὅστις θέλει πληρωθῆ ἐκ τῶν ἐπομένων κατὰ πλεόνασμα εἰσπράξεων τῆς ἐταιρίας. ἢ αὐτὴ ἡ ἐταιρία διὰ τῶν κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα οἱ μέτοχοι αὐτῆς κατέθεσαν ἢ ἄλλοθεν ἐπρομηθεύθη, συμπληροῖ τὸ ἔλλειμμα τῶν εἰσπράξεων καὶ καταβάλλει τοὺς ἐγγυηθέντας τόκους, ἀνοίγουσα τῇ Κυβερνήσει ἀνάλογον μερίδα χρεώσεως, τὴν ὁποίαν αἱ μεταγενέστεραι εἰσπράξεις συμπληροῦσιν ἢ ἀυξάνουσιν. Καὶ ἐπειδὴ αἱ ἐργασίαι τῶν σιδηροδρόμων διὰ τοῦ χρόνου ἀναπτύσσονται, (καλοῦσον παρετηρήθη, ὅτι τὰ μέσα ταῦτα

τῆς συγκοινωνίας πολυπλασιάζουσι τὰς ἀνάγκας αὐτῆς), συμβαίνει ὥστε, χωρὶς ἐπὶ τέλους νὰ καταβάλλῃ τι ἡ Κυβέρνησις, μόνη ἢ μεσολάβησις της, ἐμψυχοῦσα τοὺς κεφαλαιούχους, ἐλκύει τὰ ἐφόδια τῶν μεγίστων σιδηροδρομικῶν ἐταιριῶν. Τοιοῦτοτρόπως αἱ πλεῖσται τῶν Εὐρωπαϊκῶν τοιοῦτου εἴδους ἐπιχειρήσεων, ἐν αἷς δηλαδὴ τὸ κεφάλαιον πρωταγωνιστεῖ, κατέφυγον μετὰ πληρεστάτης ἐπιτυχίας εἰς τὴν μέθοδον ταύτην.

Τὸ ὄριον τοῦ τόκου, ἐν ᾧ περιορίζεται ἡ Κυβερνητικὴ ἐγγύησις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀφθονίας τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ὑπολήψεως τοῦ ἔθνους. Ἐὰν τὰ κεφάλαια σπάνια καὶ ἡ ὑπόληψις ἀμφίβολος, ὁ τόκος μείζων· ἐὰν τὸναντίον, ὁ τόκος ἐλάσσων. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Γαλλικὸς σιδηροδρομὸς τοῦ Orleans καὶ ὁ Ἕρωσικὸς τῆς Βαρσοβίας ἀπῆτησαν τὴν ἐγγύησιν καθαρῶ ὑπὲρ τῶν μετόχων κέρδους 4 τοῖς 100. Αὐτὸς εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὁ κανὼν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων ἀγορᾷ. Δύο ὁδοὶ ἐνταῦθα ἀνοίγονται ἢ προηγουμένως ὀρίζεται τὸ κεφάλαιον, ἐφ' οὗ δίδεται ἡ Κυβερνητικὴ ἐγγύησις, ἢ ἀφίεται τοῦτο ἄοριστον. Ἐὰν τὸ πρῶτον, ἡ κατασκευὴ τῶν σιδηροδρόμων ἔχει τοσαύτας περιπέτειας, ὥστε, ἂν δὲν πρόκειται νὰ ὀρισθῇ κατὰ σκοπὸν μείζον δι' αὐτὴν ποσὸν, ἐνδεχόμενον εἶναι ἡ δαπάνη νὰ ὑπερβῇ τὰ ὄρια τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τότε ἡ ἐγγύησις ἀποβάλλει τὴν σημασίαν της, ἢ διανεμομένη μεταξὺ τοῦ ὄλου δαπανηθέντος κεφαλαίου καὶ ἀποβαίνουσα τότε μικρότερα, ἢ διδομένη μόνον πρὸς τὰ κατὰ πρῶτον λόγον δαπανηθέντα κεφάλαια, ἐξ οὗ τὰ ἐπόμενα, μένοντα ἀνασφάλιστα, ἀρνοῦνται τὴν συνδρομὴν των πρὸς μεγίστην βλάβην τῆς ὅλης σιδηροδρομικῆς ἐπιχειρήσεως. — Ἡ ἑτέρα ὁδὸς εἶναι γενναιοτέρα. Ὑποτίθησιν ὅμως προσωπικὰς ἐγγυήσεις ἱκανότητος καὶ τιμιότητος παρὰ τοῖς ἐπιχειρηματίαις οὐχὶ τὰς τυχοῦσας. Ἐὰν οὗτοι εἶναι ἀπειροί, μάταιοι, ἢ κακῆς πίστεως, δίδουσι τοιαύτην ἔκτασιν εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς δαπάνας, ὥστε σπουδαίως ἐντεῦθεν δύναται νὰ διαταραχθῇ

ἢ πρὸς τὸ ὅλον τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν ἀρμονία τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐπικρατείας.

Ἐν γένει παρατηρήτέον, ὅτι ἡ σμικρότης τοῦ τόκου, τὸν ὁποῖον ἐξασφαλίζει ἡ Κυβέρνησις εἶναι σπουδαῖον ἐφόδιον ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ προκειμένῃ μεθόδῳ ἐπιδόσεως τῆς σιδηροδρομικῆς ἐπιχειρήσεως. Ὅταν οἱ κεφαλαιοῦχοι διὰ τοῦ μέσου τῆς Κυβερνητικῆς ἐγγυήσεως ἐξασφαλίζουσι τὸ ἐν τῇ πιστωτικῇ ἀγορᾷ σύνηθες τῶν χρημάτων αὐτῶν εἰσόδημα, ἐλαττοῦται τὸ συμφέρον αὐτῶν εἰς ἐπίβλεψιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἴνα λοιπὸν ἡ πρόνοια καὶ τῆς ἐταιρίας καὶ τῆς Κυβερνήσεως ἀπολήξωσιν εἰς τὴν κατὰ μέσον ὅρον ἐπιτυχίαν τῆς οἰκονομικωτέρας καὶ ἱκανοτέρας διευθύνσεως τῶν σιδηροδρομικῶν ἔργων, τὸ κοινὸν ἐν τῇ Κυβερνητικῇ ἀναμίξει συμφέρον ἔχει ἀνάγκη τῆς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπικουρίας τοῦ ἀτομικοῦ τῶν μετόχων συμφέροντος. Ἐπὶ τέλους δύναται νὰ ὀρισθῇ εἰς ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην κατ' ἀνώτατον καὶ κατώτατον ὅριον τὸ κεφάλαιον, τοῦ ὁποῖου ἡ Κυβέρνησις ἐγγυᾶται τὸ εἰσόδημα. Τοιουτοτρόπως συμβιβάζονται κατὰ τὰ ἐνόντα αἱ δυσκολίαι τοῦ περιορισμοῦ τῆς δαπάνης πρὸς τοὺς κινδύνους τοῦ ἀπεριορίστου αὐτῆς.

ἡ. Παραχώρησις προνομιοῦχοι τινὸς ἐπιχειρήσεως ὑπὲρ τῆς σιδηροδρομικῆς ἐταιρίας. — Ἡ μέθοδος αὕτη ὑποθέτει ὑφισταμένην ἔτι ἐν τῇ χώρᾳ τὴν οἰκονομικὴν τῶν μονοπωλίων πολιτικὴν. Ἐν Ἑλλάδι, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὰ Κυβερνητικὰ μονοπώλια τοῦ ἄλατος π. χ. εἰς πρῶτον λόγον παρίστανται τὰ προνόμια τῆς ἐκδόσεως τραπεζικῶν γραμματίων. Οὕτως ἐν τῇ μεγάλῃ δημοκρατίᾳ τῆς Ἀμερικῆς αἱ μεσημβριναὶ πολιτεῖαι εἰς ὑποστήριξιν τῆς μεταξὺ Charleston καὶ Cincinnati σιδηροδρομικῆς ἐπιχειρήσεως ἐπέτρεψαν τὴν σύστασιν τραπεζῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἦσαν δεκτοὶ ὡς μέτοχοι μόνον τὰ μέλη τῆς σιδηροδρομικῆς ἐταιρίας. Εἶναι πρόδηλον ὅτι, ἂν τὸ προνόμιον τῆς ἐκδόσεως τραπεζικῶν γραμματίων εἶναι οὐχὶ ἀσήμαντος ὠφέλεια, δύναται μέρος αὐτῆς, στρεφόμενον εἰς σιδηροδρομικὴν βοήθειαν, νὰ ἐξέλθῃ τῶν ὀρίων τῆς τραπεζικῆς περιφερείας χωρὶς ἐπαισθητὴν

ἐλάττωσιν τῶν ἐτέρων τοῦ κοινοῦ τραπεζικῶν ὠφελειῶν.

Ἐὰν ἤδη ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης ἐκθέσεως τῶν διαφορῶν μεθόδων ἐπὶ τῆς Κυβερνητικῆς κατὰ τοὺς σιδηροδρόμους ἀρωγῆς μεταβῶμεν εἰς τὸ ζήτημα τίς μεταξὺ αὐτῶν εἶναι προτιμωτέρα, ἢ ἐπὶ τούτου μελέτη παρίσταται ὑπὸ δύο ὄψεως, ἐξ ὧν, ἡ μὲν εἶναι σχετικὴ, ἡ δὲ ἀπόλυτος. Ἐκαστος τόπος διατελεῖ ὑπὸ ἰδιαιτέρους ἱστορικοὺς λόγους. Ὅταν ἔχῃ τίς βασιλεῖς κατὰ τὸ σύστημα τῆς Πρωσσίας, τὸ μὲν ἐθνικὸν ἀγαθὸν εἶναι εὐλογοφανὲς μέλημα αὐτῶν, ἡ δὲ σιδηροδρομία ἐλκύει, ὡς εἶδομεν, σπουδαῖον μέρος τῆς ἡγεμονικῆς περιουσίας. Ὅταν ἔχῃ τίς βασιλεῖς ἀπλοῦς μισθοφόρους, ἑτέρας σχηματίζει ἀξιώσεις καὶ οὕτω καθεξῆς. Καὶ χώρα, ἐν ἣ τὸ δημόσιον εἶναι ὁ μεγαλείτερος ἰδιοκτήτης τῆς γῆς, δὲν θὰ σκεφθῇ βεβαίως ὅπως ἡ χώρα ἐκείνη, καθ' ἣν ἡ ἀκίνητος ἰδιοκτησία μετηνέχθη ἤδη εἰς τῶν ἀτόμων τὴν ἐξουσίαν, ἐξ ἧς ἡ σιδηροδρομικὴ βιομηχανία εἶναι βεβιασμένη νὰ ἀγοράσῃ τὴν ἀναγκαίαν αὐτῇ μόνιμον βάσιν. Ἐπίσης ἡ ἀτέλεια τῶν εἰσαγομένων ἐν τῇ χώρᾳ πρώτων τῆς σιδηροδρομίας ὑλῶν εἶναι ἀναπόφευκτος περίπτωσις διὰ τὸ σύστημα τῆς Κυβερνητικῆς προστασίας ἐπὶ τῆς ἀτμοκινήτου συγκοινωνίας. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν συμμετοχὴν τῶν Κυβερνήσεων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ δημόσιαι τοιοῦτου εἶδους ἐνέργειαι δὲν εὐδοκίμοῦσιν εἰς ὅλα τὰ κλίματα. Ἰδιαιτέρως τὰ πρὸς τὴν βιομηχανίαν καθόλου δάνεια τῶν κυβερνήσεων χωλαίνουσι ἐκ τοῦ ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε ἀνεκτὸν, ἵνα, φορολογοῦσαι αὐταὶ τοὺς ἰδρωτὰς τοῦ λαοῦ, μεταβάλλονται εἰς τοκιστάς. Ἄλλως τὰ δάνεια ταῦτα εἶναι πλησιέστατα εἰς τὴν πραγματικότητα τῆς δωρεᾶς. Τὰ δὲ λαχεῖα συνδέονται πρὸς ἀναμνήσεις, καθ' ἃς τὰ μεγάλα πλήθη τῶν λαῶν μετεβλήθησαν πολλάκις ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων τῶν εἰς ἀντικείμενα ἐκμεταλλεύσεως. Ἡ δὲ ὑπόσχεσις τῆς ἐξαγορᾶς τῶν ἰδιωτικῶν σιδηροδρόμων ἀπολήγει μᾶλλον εἰς τὸ σύστημα τῆς Κυβερνητικῆς βιομηχανίας, περὶ ἧς ἐν τοῖς ἐπομένοις ἰδιαιτέρως πραγματευτέον. Καὶ τὰ προνόμια τέ-

λος, ὡς μέσα ἐνθαρρύνσεως τῆς βιομηχανικῆς οἰκονομίας, δὲν φαίνονται μεγάλου μέλλοντος ἐν τῇ νεωτέρᾳ τῆς ἐλευθερίας ἐποχῇ. Ὑπολείπονται λοιπὸν εἰς ἔρευναν, καὶ δὴ ὑπὸ ἀπόλυτον ἔποψιν κατὰ τοὺς κεφαλαιωδεστάτους χαρακτηῖρας αὐτῶν, αἱ μέθοδοι τῆς δωρεᾶς χρηματικῶν ποσοτήτων καὶ τῆς ἐγγυήσεως τοῦ τόκου (ἢ τοῦ δανεισμοῦ τῆς ἐθνικῆς πίστεως).

Ὁ ἀπὸ Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν μελετώμενος σιδηρόδρομος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς θέμα συγκρίσεως τῶν δύο τούτων μεθόδων. Ἐὰν μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Λαμίας ὑπῆρχε μόνον πεδιάς ὄμαλῆ, συνήθους χάρτης μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν δύο ἄκρων τοῦ σιδηροδρόμου δὲν ἀπέχει πολὺ τῶν 150 χιλιομέτρων. Ἐν τούτοις πρέπει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νὰ προστεθῶσιν ἕτερα 50 χιλιομέτρα διὰ τὰς ἀνωμαλίας τοῦ ἐδάφους, αἵτινες δὲν συνεσωρεύθησαν ὑπὸ τῶν φυσικῶν δυνάμεων μετὰ τῆς αὐτῆς ἀφθονίας ἐπὶ τῆς μεταξὺ χώρας, μεθ' ἧς ἀπαντῶνται πρὸς τὰς δυτικώτερον αὐτῆς μεγάλας τοῦ Παρνασσοῦ διακλαδώσεις. Δύο κυρίως σειραὶ ὁρέων ἀντιτάσσονται κατὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν, ὁ Κιθαιρῶν καὶ τὸ Καλλίδρομον. Ἀμα ὁ σιδηρόδρομος διέλθῃ τὴν πρώτην, ἀνοίγεται ἐλευθερά ἢ δίοδος μέχρι τοῦ πεδίου τῆς Ἐλατείας διὰ τοῦ ὄμαλοῦ στενοῦ μεταξὺ Παρνασσοῦ καὶ Ἠδυλίου, ἐφ' οὗ ῥέει ὁ ἐκ τῆς Φωκικῆς Ἀλαίας πηγάζων ἱστορικὸς τοῦ Βοιωτικοῦ πεδίου ποταμὸς Κηφισσός. Τὸ δύσβατον Καλλίδρομον θὰ ἀναγκάσῃ τὸν σιδηρόδρομον νὰ στραφῇ πρὸς τὰς ἀρχαίας Θερμοπύλας, αἵτινες δὲν εἶναι πλέον τόσο στεναὶ ὅσον ἐπὶ Ξέρξου.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς δαπάνης τρία συστήματα ἀνοίγονται ἐνώπιον τοῦ σιδηροδρόμου τούτου. Τὸ μὲν Ἀμερικανικὸν εἶναι τὸ εὐθηνότερον, τὸ δὲ Ἀγγλικὸν τὸ ἀκριβώτερον, τὸ δὲ Γαλλικὸν κεῖται ἐν τῷ μέσῳ. Ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς ἐπὶ τῶν σιδηροδρόμων τῆς Ἀγγλίας ἡ δαπάνη τῆς κατασκευῆς ἀναβαίνει ἐνίοτε μέχρις ἑκατομμυρίου καὶ ἐπέκεινα κατὰ χιλιόμετρον, ἀφ' ἑτέρου διὰ τοὺς Γαλλικοὺς σιδηροδρόμους, τοῦ

Rouen π. χ. ἐδαπανήθησαν 448 440 δραχ. καὶ τοῦ Orleans 408 480 δρ. κατὰ χιλιόμετρον. Μεγάλη ἐν τούτοις ἀντίθεσις ἐκ μέρους τῶν σιδηροδρόμων τῆς Ἀμερικῆς. Ἐν γένει μὲν αἱ διὰ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν δαπάναι εἶναι κατώτεραι τῶν 277 500 δρ. κατὰ χιλιόμετρον, ὑπάρχουσι δὲ καὶ σιδηρόδρομοι, ἀπαιτήσαντες μικροτέραν ἔτι δαπάνην μέχρις 67 000 δρ. καὶ ἐτι πλέον 45 000 καὶ μάλιστα 30 000 δρ. κατὰ χιλιόμετρον! Ἐὰν οὕτως ἐν ταῖς σιδηροδρομικαῖς τῆς Ἀμερικῆς ἐπιχειρήσεσιν ἐπικρατεῖ κατ' ἐξοχὴν τὸ οἰκονομικὸν πνεῦμα, ποῖον ἄρα γε τῶν ἐκτεθέντων συστημάτων ἐλκύει τὴν συμπάθειαν τῶν μελετώντων τὴν ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν σιδηροδρομίαν;

Οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Ἀμερικῆς, ὠφελούμενοι ὁμολογητέον καὶ ἐκ τῆς τοπολογικῆς τῆς χώρας μορφῆς, διακρίνονται κατὰ τοῦτο ἰδιαιτέρως, ὅτι ἔχουσι τὰς μείζονας κατὰ τὰς ἀναβάσεις καὶ τὰς καταβάσεις κλίσεις καὶ τὰς ἐλάσσονας γωνίας ἐν ταῖς στροφαῖς. Ἐνῶ κατὰ τὸν Charles Boissay οἱ συνήθεις σιδηρόδρομοι ἔχουσι κλίσιν ἐπὶ τοῦ μέτρου κατὰ μὲν τὰς πεδιάδας 3—8 χιλιοστὰ, ἐπὶ δὲ τῶν ὁρέων 10—30 τοιαῦτα, ὑπάρχουσιν ἐν Ἀμερικῇ σιδηρόδρομοι, ἔχοντες κλίσιν 50 χιλιοστ. τοῦ μέτρου. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Εὐρώπην τοιοῦτος σιδηρόδρομος εἶναι ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἀπὸ Enghien εἰς Monponey, ἐν ᾧ ὑπολογίζεται κλίσις μέχρι 45 χιλιοστῶν κατὰ μέτρον. — Ἡ ἔποψις τῆς οἰκονομίας τῶν στροφῶν εἶναι ἐπίσης σπουδαιότατη, διότι ἀπὸ 800 μέτρων εἰς τοὺς συνήθεις σιδηροδρόμους δύνανται αὐταὶ νὰ περιορισθῶσιν ἀκινδύνως μέχρι 300 καὶ μάλιστα μέχρις 150 μέτρων, ὡς ἐν τῷ σιδηροδρόμῳ Cologne-Minden. — Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν κλίσεων καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν στροφῶν τῶν σιδηροδρόμων δὲν πρόκειται περὶ ἐξαιρετικῶν συστημάτων, ὡς π. χ. τοῦ Fell, ἐν ᾧ ἡ μὲν κλίσις ἀνέρχεται μέχρις 84 χιλιοστῶν τοῦ μέτρου, ἡ δὲ στροφή περιορίζεται μέχρι 50 μέτρων.

Αἱ παρατηρήσεις αὗται ἔχουσι πολλὴν σημασίαν ἐπὶ τῆς ἐλικῆς δαπάνης τοῦ ἀπὸ Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν σιδηροδρόμου

μετὰ τῶν κλίσεων καὶ τῶν στροφῶν, τὰς ὁποίας οὗτος ἤθελεν ἀπαιτήσῃ. Ὑποτιθεμένης οὕτως ἀποστάσεως 200 χιλιομέτρων, κατὰ τὸ δαπανηρότερον μὲν ὄριον τῆς Ἀμερικανικῆς πρακτικῆς (277 500 δρ. τὸ χιλιόμετρον) ὁ ἀπὸ Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν σιδηρόδρομος ἀπαιτεῖ κεφάλαιον δραχμῶν 55 500 000, κατὰ τὸ εὐθηνότερον δὲ ὄριον τῆς αὐτῆς πρακτικῆς (μέσος ὄρος περίπου δρ. 47 000 τὸ χιλιόμετρον), ὁ σιδηρόδρομος οὗτος ἀπαιτεῖ κεφάλαιον δραχμῶν 9 400 000. Ἐν τούτοις ζητεῖται χρηματικὴ δωρεὰ 15 000 000 δραχμῶν, ἧτοι, διὰ τὴν πρώτην μὲν ὑπόθεσιν, τοῦ τετάρτου καὶ πλέον τῆς ὀλικῆς δαπάνης, διὰ τὴν ἑτέραν δὲ, πρόκειται περὶ προστίμου ἀγνοίας 5 600 000 δρ. κατὰ τὰ μεταξὺ Ἀσιανῶν ἡγεμόνων καὶ Εὐρωπαϊῶν ἐπιχειρηματιῶν εἰθισμένα. Ἐκαστος ἐννοεῖ, ὅτι ἐν τῇ μεθόδῳ τῆς δι' ἐγγυήσεως τοῦ τόκου ἐνθαρρύνσεως τῆς σιδηροδρομίας, τοιαύτη ἐκτροπὴ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος ἀπὸ τῆς σιδηρᾶς ὁδοῦ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς ἐπικρατείας δὲν ἔχει τὰς αὐτὰς εὐκολίας.

Τὸ κατ' ἐμὲ, ἐπὶ τοῦ συστήματος ἐν γένει τῆς Κυβερνητικῆς προστασίας, προτιμῶ τῆς χρηματικῆς δωρεᾶς τὴν μέθοδον τῆς ἐγγυήσεως τοῦ τόκου ὑπὸ ἄλλην ἰδιαιτέρως ἔποψιν. Ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐπὶ δεδομένου κεφαλαίου ὀρίζεται 1 τοῖς % εἰς ἀπόσβεσιν αὐτοῦ, τὸ χρεώλυτρον τοῦτο διὰ τοῦ συνθέτου τόκου ἀρκεῖ, ἵνα εἰς 46 ἔτη ἀποσβέσῃ τὸ κύριον χρέος. Ἐπομένως ἐπὶ δαπάνης τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν σιδηροδρόμου (εἰς τὸ ἀνώτερον ὄριον τῆς Ἀμερικανικῆς πρακτικῆς τῶν δρ. 277 500 κατὰ χιλιόμετρον) ἐκ 55 500 000 δραχμῶν, ἐὰν ἡ σιδηροδρομικὴ ἐπιχείρησις προσδιορίζῃ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς 1 τοῖς % εἰς ἀπόσβεσιν τοῦ κεφαλαίου τούτου, μετὰ 46 ἔτη ὁ σιδηρόδρομος μένει καθαρὸν κέρδος. Ἡ χρονικὴ αὕτη βᾶσις εἶναι πολύτιμος, διότι, ὑπολογιζομένης τῆς κυβερνητικῆς δωρεᾶς τῶν 15 000 000 ἐπὶ τόκῳ 4 ½ τοῖς %, εἰς τὸ τέλος τῶν 46 ἐτῶν ἀναβαίνει αὕτη διὰ τοῦ συνθέτου ἐπίσης τόκου εἰς δρ. 150 394 125! Ὅσοι κρίνουσιν ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῶν πραγμάτων

θέλουσιν ὁπωσοῦν ἀπορήσει ἐκ τῆς τοιαύτης οὐσίας αὐτῶν: Ἡ μέθοδος ἐν τούτοις τῆς Κυβερνητικῆς τοῦ τόκου ἐγγυήσεως παρέχει ὑποσχέσεις πάντῃ διαφόρους. Ὅστις συμβουλευθῇ τὴν κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα εὐτυχῆ σχετικῶς διαμοίρασιν τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν μεταξὺ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς ἀρμονίαν διὰ τῶν δύο στομιῶν τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ προστεθῇ ἐν οὐχί λίαν ἀπωτέρῳ μέλλοντι ἡ συγκοινωνία καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ (διὰ τοῦ Κρυσσαίου) κόλπου, δὲν θέλει διστάσει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ μεταξὺ Λαμίας καὶ Ἀθηνῶν χώρα εἶναι δεκτικὴ ἐπικερδοῦς σιδηροδρομικῆς καλλιέργειας, τῆς ὁποίας αἱ τύχαι ἀναβαίνουν εἰς κολοσσαῖον τῇ ἀληθείᾳ βαθμὸν ἅμα ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς κυριωτέρας σιδηροδρομικῆς κινήσεως τοῦ κέντρου τῆς Εὐρώπης (Βιέννη) μετὰ τῆς διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουεζ ἀναπτυσσομένης ὁσημέραι νέας ζωῆς μεταξὺ τῶν τριῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου Ἡπειρῶν.

Ἡ ἐννοία αὕτη τῶν ἀπὸ γεωγραφικῆς, οὕτως εἰπεῖν, εἰμαρμένης βεβαίων κερδῶν τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν σιδηροδρόμου παρέχει εἰς τὴν Κυβερνητικὴν περὶ τόκου ἐγγυήσιν τὸ πλεονέκτημα, ὅτι καὶ ἂν διὰ τινὰ χρόνον καταστῆ αὕτη ἀναγκαία, ταχέως ἢ ἐπιχείρησις θὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς ταπεινῆς τοῦ προστατευομένου θέσεως. Δὲν ὑπάρχει ὀχληρότερος σύντροφος ἐν ταῖς τρίβοις τῶν χρηματιστηρίων. Ἐπιχειρήσεις, αἵτινες λαμβάνουσιν ἀνάγκην τῆς βοήθειας τῶν Κυβερνήσεων, ἵνα δώσωσι εἰς τοὺς μετόχους αὐτῶν μερίσματα, συνωθοῦνται εἰς τὰ ταπεινότερα τῆς χρηματιστικῆς στρώματα. Μέσον δραστηριώτατον ἵνα ἡ ἐπιχείρησις θέσῃ εἰς ἐνέργειαν ὅλας αὐτῆς τὰς δυνάμεις.

Ἐν τούτοις ὑποθεθείσθω, ὅτι ἡ σιδηροδρομικὴ ἐπιχείρησις τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Λαμίαν σιδηροδρόμου παρέχει ἔλλειμμα ἐπὶ τοῦ ἐγγυηθέντος εἰσοδήματος, ἀναβαῖνον εἰς 1 τοῖς % καὶ ὅτι ἐντεῦθεν ἡ Κυβέρνησις καταβάλλει τοῦτο πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἐγγυηθέντος τόκου ἐπὶ 46 ἔτη, ἔπεται, ὅτι, ὑπολογιζομένων τῶν διαδοχικῶν αὐτῆς καταβο-

λῶν μετὰ συνθέτου τόκου, τὸ ὀλικὸν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καταβληθὲν ποσὸν ἀναβαίνει εἰς 96 570 000 δρ. ἤτοι εἰς πολὺ ὀλιγώτερον τῶν ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς χρηματικῆς δωρεᾶς 150 395 125. — Μείζονος ἐλλείματος ὑπόθεσις ἐπὶ τοῦ ἐγγυηθέντος εἰσοδήματος ὀδηγεῖ μὲν εἰς διάφορα ἀποτελέσματα, ἀλλ' εἶναι, ὡς προεξέθεσα, ὑπόθεσις πολὺ προσεγγίζουσα τὸ ἀδύνατον.

ΠΕΡΙ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΕΝ ΠΡΩΣΣΙΑ.

Τὸ ἀξίωμα, λέγει ὁ Mill, καθ' ὃ οἱ καταναλωταὶ εἶναι οἱ κρείττονες τῶν πραγματειῶν κριταί, δὲν εἶναι ἀπόλυτον. Ἀληθεύει μὲν, ὅτι συνήθως ὁ καταναλωτὴς ἐπιτυγχάνει ἐπὶ τῶν ὕλικῶν ἀντικειμένων, τῶν ὁποίων ἡ ἀναγκαιότης αὐτὸν μόνον ἐνδιαφέρει, εἴτε ὡς ἀπόλαυσις, εἴτε ὡς μέσον ἐργασίας. ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλα ἀντικείμενα τῶν ὁποίων ἡ χρησιμότης δὲν ὑπηρετεῖ ἀπλᾶς ὀρέξεις ἢ ἐπαγγέλματα κοινὰ, καὶ τῶν ὁποίων, ἐν τούτοις, ὅσον τίς ἔχει μείζονα ἀνάγκην, τόσον αἰσθάνεται αὐτὴν ὀλιγώτερον. Ἀνθρωποὶ ἀπαίδευτοι δὲν δύνανται νὰ ὦσι δόκιμοι τῆς παιδείας κριταί. Οἱ ἔχοντες ἀνάγκην, νὰ καταστῶσι σοφώτεροι καὶ κρείττονες, ἐπιθυμοῦσι τοῦτο συνήθως ὀλιγώτερον· καὶ ἂν τὸ ἐπεθύμουν, δὲν θὰ εἶχον ἀρκετὰ φῶτα πρὸς ἐκλογὴν τοῦ καταλληλοτέρου συστήματος.

Ἐὰν τοιοῦτοτρόπως ἐπιθεωρήσωμεν τὴν ὄλην λειτουργίαν τῆς Πολιτείας, ἡ Κυβέρνησις ἀποτελεῖ τὸν μέσον ὄρον τῆς ἐθνικῆς ἰκανότητος. Πάντοτε ὑπάρχουσι μεγάλοι πληθυσμοί, εἰς τοὺς ὁποίους αὕτη δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς διδάσκαλος. Τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. Αἱ κυβερνήσεις δὲν ἀποτελοῦνται οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀμαθεστάτους οὔτε ἀπὸ τοὺς σοφωτάτους. Οἱ δὲ ἀμαθέστεροι εἶναι ἀσυγ-

ρίτω τῷ λόγῳ καὶ οἱ πολυπληθέστεροι. Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀπορρέουσι δύο συνέπειαι μεγάλης σημασίας· 1) ἡ ἐκπαίδευσις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔργον κυβερνητικὸν καὶ 2) ἐν ἀνάγκῃ ὡς φάρμακον κυβερνητικὸν, τὸ ὁποῖον διὰ νομικῆς βίας δύναται νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸν νοσοῦντα, εἰάν δὲν πρόκειται νὰ ἀφεθῇ ὁ τόπος εἰς φθοράν. Αἱ δύο αὗται ὀψεις τῆς ἐκτεθείσης ἀρχῆς ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν τῆς υποχρεωτικῆς ἐν τοῖς ἔθνεσι διδασκαλίας, τῆς ὁποίας ἡ Πρωσικὴ ἀνάπτυξις ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς προκειμένης μελέτης.

Ἡ Πρωσσία ὑπῆρξεν ἡ κοίτις τῆς υποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσεως· ὅπως αὕτη ἐμόρφωσε καλοὺς στρατιώτας, ἠθέλησε νὰ μορφώσῃ καὶ καλοὺς μαθητάς. Ἐπιχείρησε δὲ ἀμφότερα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, δηλαδὴ στρατιωτικῶς. Ὄργανίσθησαν λοιπὸν τάξεις, πειθαρχία καὶ μικροὶ στρατῶνες διδασκαλίας ἐκάλυψαν τὴν χώραν, ἐν τοῖς ὁποίοις ὅλοι οἱ παῖδες ὤφειλον νὰ παρέυρίσκωνται ἐπὶ ποινῇ συλλήψεως ἐκ τοῦ λαιμοῦ καὶ μεταβιβάσεως ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἀστυνομικοῦ κλητῆρος εἰς τὰς τοῦ διδασκάλου. Ἐννοεῖται, ὅτι τοιοῦτο σύστημα ὑποθέτει λαὸν, ἀγαπῶντα τὰς εὐθυγραμίας τῶν στρατιωτικῶν παρατάξεων καὶ προτιμῶντα τὰ αὐθεντικὰ προστάγματα τῆς αὐτοβούλου ἐνεργείας. Τὸ σύστημα τοῦτο ἔχει τὸ σπάνιον πλεονέκτημα, ὅτι ἐπέτυχε πληρέστατα ἐν Πρωσσίᾳ.

Τὸ πρῶτον ἐπίσημον ἔγγραφο, ὅπερ ἀναφέρεται εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Πρωσσίας, ἐδημοσιεύθη τῷ 1763. Εἶναι σημαντικώτατον, διότι ἡ κυρία αὐτοῦ ἰδέα διεδόθη ταχέως καὶ ἐκαρποφόρησεν εἰς τὸ πλεῖστον τῆς Γερμανικῆς χώρας. Θέλομεν ἰδεῖ, ὅτι ἐφθασεν καὶ μέχρι τῆς ἡμετέρας διὰ τῆς ἐν τῇ τετάρτῃ δεκαετηρίδι τοῦ παρόντος αἰῶνος Γερμανικῆς ἡμῶν βασιλείας. Ἴδου ἡ οὐσία τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ. Ὑπ' εὐθύνην τῶν γονέων, τῶν κηδεμόνων καὶ τῶν ἐργαστασιάρχων οἱ παῖδες θὰ φοιτῶσι τοῦ λοιποῦ ἐν τοῖς σχολείοις ἀπὸ τοῦ πέμπτου μέχρι τοῦ δεκάτου τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν· δὲν δύνανται νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ σχολεῖον πρὶν ἢ μάθωσι καλῶς τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν γρα-

φήν και τὰς οὐσιώδεις τοῦ χριστιανισμοῦ ἀρχάς. Κατὰ τὴν ἀποφοίτησιν των ὀφείλουσι νὰ ἀπαντήσωσι εἰς τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα τοῖς ὑποβάλλονται ἐπὶ τῇ βάσει ἐγκεκριμένων διδακτικῶν βιβλίων. Ἴνα εἰσέλθωσιν οἱ παῖδες εἰς τὰ ἐργαστάσια, ἀπαιτεῖται πιστοποίησις τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ διδασκάλου. Μετὰ παρέλευσιν τοῦ δεκάτου τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας ἢ ἐκ τοῦ σχολείου ἀποφοίτησις δὲν λαμβάνει χώραν αὐτοδικαίως. Ἴνα ἐπιτραπῇ, ἀπαιτεῖται μαρτυρικὸν τοῦ ἱερέως ἢ τοῦ διδασκάλου, πιστοποίησις τοῦ ἐπιθεωρητοῦ καὶ τακτικῆ ἀκρόασις τῶν ἐπαναληπτικῶν μαθημάτων, τὰ ὁποῖα θέλουσι δίδοσθαι τὴν κυριακὴν ἐν τῷ σχολείῳ ἢ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἡ ἐργασία τῶν ποιμενικῶν παιδῶν ὑποβάλλεται εἰς κανονικὰς μεταξὺ αὐτῶν μεταλλαγὰς, ἐκτὸς ἐὰν ἀναπληρώσῃ αὐτοὺς φύλαξ εἰδικὸς, πληρονόμενος ὑπὸ τῆς κοινότητος. Ἐν καιρῷ μὲν χειμῶνος δύο καθ' ἑκάστην ὑπάρχουσι κλάσεις· ἐν καιρῷ δὲ θέρους μία μόνον, τὸ πρωτὶ ἢ τὸ ἐσπέρας κατὰ τὰς τοπικὰς περιστάσεις.—Ἡ ἀρχὴ τοῦ νομοθετικοῦ τούτου οἰκοδομήματος μετηνέχθη παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ἀπὸ 6/18 Φεβρουαρίου 1834 νόμου, ὅστις ἐν ἄρθρῳ 6 ὀρίζει, ὅτι «ὅλοι οἱ εἰς δῆμον, ἔχοντα σχολεῖον δημοτικόν, ἀνήκοντες παῖδες ἀπὸ τοῦ 5 μέχρι τοῦ 12 ἔτους τῆς ἡλικίας των χρεωστοῦν νὰ φοιτῶσιν εἰς τὸ σχολεῖον.»

Ἀλλὰ τὸ οὐσιωδέστερον ἐν τοιούτοις σχεδίοις εἶναι ἡ ἐκτέλεσις. Ἀπόδειξις ἢ παρ' ἡμῖν μεταφύτευσις τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἣτις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς περιῆλθεν εἰς ἀτροφίαν. Προεῖδον ἐν Πρωσίᾳ, ὅτι ἐκ τῶν γονέων τινὲς μὲν ἐδύναντο νὰ ἀρνηθῶσι τὴν εἰς τὰ σχολεῖα ἀποστολὴν τῶν τέκνων αὐτῶν, τινὲς δὲ νὰ ἐξακολουθήσωσιν αὐτὴν ἀμελῶς. Ἐλλείψεις, ἀπουσίαι ἦσαν πολὺ πιθαναὶ καὶ ἡ θεσμοθεσία θὰ ἐναυάγει, ἐὰν δὲν προεβλέποντο πάντα ταῦτα. Ἐντεῦθεν κατηρτίσθη πλήρες σύστημα ποινῶν εἰς ἐκφόβησιν διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐφαρμογῆς των. Οἱ γονεῖς καὶ οἱ κηδεμόνες, οἵτινες ἤθελον παραλείπει τὴν εἰς τὰ σχολεῖα ἀποστολὴν τῶν ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν παιδῶν, θέλουσιν ἐν τούτοις καταβάλλει τὰ κανονικὰ σχολικὰ δικαιώματα· ἐν

περιπτώσει δὲ ἐπιμονῆς εἰς τὴν ἔλλειψιν ταύτην θὰ εἰσάγωνται ἐνώπιον τῶν τοπικῶν δικαστηρίων. Οἱ ἐπιθεωρηταί, περιερχόμενοι τὰς διαφόρους κοινότητας, θὰ βεβαιῶσι τὰς παραβάσεις καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος θὰ ἐπιβάλλωσι πρόστιμα. Κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον «εἰς γονεῖς μὴ ὑποχρεοῦντας τὰ τέκνα των νὰ φοιτῶσι εἰς τὸ σχολεῖον, ἐπιβάλλεται, δι' ἑκάστην ὥραν ἀπουσίας τοῦ παιδὸς ἀπὸ τοῦ σχολεῖον, πρόστιμον ὄχι ὀλιγώτερον τῶν δέκα λεπτῶν, μὴ ὑπερβαῖνον τὰς πεντήκοντα δραχμάς. Διὰ τοὺς ἐβδομάδας ἢ καὶ μῆνας λείψαντας παῖδας ἀπὸ τοῦ σχολεῖον, ἐπαυξάνεται ἡ ἄνω ποινὴ διὰ τῆς ἀναλόγως βραδυτέρας αὐτῶν ἀπολύσεως ἀπὸ τοῦ σχολεῖον». Ἐὰν παρ' ἡμῖν ἡ ἔλλειψις τῶν ἐπιθεωρητῶν εἶναι ἀξιοπαρατήρητος, κατὰ τὰ λοιπὰ αἰ μεταξὺ τῶν δύο ποινικῶν συστημάτων διαφοραὶ δὲν εἶναι πολὺ μεγάλα. Ἐν τούτοις ὁποῖα ἀντίθεσις εἰς τὰς συνεπειὰς. Ἐν μὲν τῇ Πρωσίᾳ ὁ θεσμὸς ἐφαρμόσθη μετ' ἐπιμονῆς ἀμετατρέπτου καὶ πλέον ἤδη τοῦ αἰῶνος μετρᾷ ἡ λειτουργία αὐτοῦ. Παρ' ἡμῖν δὲ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀπὸ 8 Δεκεμβρίου 1836 ἐγκυκλίου τοῦ ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ὁ νομικὸς ἐξαναγκασμὸς (μέχρι τῆς διοικητικῆς θεωρίας τοῦ ὁποῖου ἡ πολιτικὴ καθ' ἡμᾶς μηχανὴ οὐδέποτε ἕως σήμερον σταθερῶς ὑψώθη), ἐκρίθη ὡς πολυτέλεια, τὴν ὁποῖαν ἐδύναντο νὰ προλάβωσιν «οἱ σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι καὶ οἱ ἱεροκήρυκες, προτρέποντες τοὺς πάντας πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἱεροῦ παραγγέλματος, τοῦ διαγορευόντος ἅπασιν τοῖς πιστοῖς ἐκτρέφειν τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν παιδείᾳ.»

Τὰ σχολεῖα τῆς Πρωσίας ἐβάδισαν καθὼς τὰ συντάγματα αὐτῆς, ἐστραταλογήθησαν, ἐπεθεωρήθησαν καὶ ὑπήκουσαν, ὅπως αὐτὰ, διὰ τῶν αὐτῶν μεθόδων καὶ διὰ τῆς αὐτῆς πειθαρχίας. Ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις ἡ ἀποστολὴ τῶν παιδῶν εἰς τὰ σχολεῖα μετετράπη ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας εἰς τὸ ἑβδομον. Κατὰ τὰ λοιπὰ αἰ ἐπελθοῦσαι μεταβολαὶ κλίνουσι μᾶλλον πρὸς τὸ αὐστηρότερον. Οἱ γαλινοὶ φθείρονται, ἐπομένως πρέπει νὰ σφίγγωνται ἐκ διαλειμμάτων. Ἴνα ἐννοήσῃ ἕκαστος μέχρι ποίου βαθμοῦ ἐφθα-

σαν ἡ ἐπίβλεψις καὶ ἡ αὐστηρότης, ἀρκεῖ ὁ νόμος τοῦ 1843 καὶ ὁ κανονισμὸς τοῦ 1844, οἵτινες ἐγείρουσι τὴν ἀπορίαν πῶς κατωρθώθῃ ἀνευ καταπονήσεως τῆς ὑπομονῆς τοῦ λαοῦ, νὰ ἀναμιχθῇ τόση δόσις ἀστυνομικῆς ἐπεμβάσεως εἰς πράξεις ἀπαιτούσας ἐν τῷ συνήθῃ βίῳ τόσον ὀλίγην. Οὐ μόνον ὁ παῖς ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν ἐπικράτειαν ἢ εἰς τὴν οἰκογενεῖαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ πατήρ καὶ ὁ κηδεμὼν δὲν ἀνήκουσι πλέον εἰς ἑαυτούς. Κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, ἐπὶ προφάσει ἀναζητήσεως τοῦ παιδός, ἐνεργοῦνται παρ' αὐτοῖς κατ' οἶκον ἔρευναι καὶ ἀπαιτοῦνται βεβαιώσεις τῶν αἰτίων, τὰ ὅποια κωλύουσιν τὴν εἰς τὰ σχολεῖον φοίτησιν τοῦ παιδός.

Ἴνα βεβαιωθῇ ἡ διοίκησις, ὅτι οὐδεὶς παῖς ἀποφύγει τὸ σχολεῖον, δις τοῦ ἔτους, κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον, ἐνεργεῖται ἀστυνομικὴ ἔρευνα ἐπὶ ὅλων τῶν οἰκογενειῶν εἰς ἀνεύρεσιν τῶν παιδῶν ἐκείνων, οἵτινες οὔτε εἰς τὰ δημόσια φοιτῶσι σχολεῖα οὔτε ἰδιαιτέραν ἐκπαίδευσιν λαμβάνουσι. Ἄμα ἐξακριβωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν μὴ ἐν τοῖς δημοσίοις σχολείοις φαιτώντων παιδῶν, οἱ γονεῖς ὑποχρεοῦνται ἀμέσως νὰ ἀποδείξωσι τὰ μέσα, ἅτινα μεταχειρίζονται εἰς ἀνατροφήν καὶ ἐκπαίδευσιν αὐτῶν. Χάρις εἰς τοιαύτας ἐρεύνας αἱ ἐπιθεωρητικαὶ ἐπιτροπαὶ ἔχουσι πάντοτε ἀνά χεῖρας τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰς λεπτομερείας τῶν παραβαινότων τὸν νόμον τέκνων καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Καταστρόνοντα ἔθεν κατάλογοι ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀρχεται ἡ καταδίωξις διὰ πάσης δραστηριότητος ἄμα καὶ αὐστηρότητος. Πρῶτον συμβουλή, ἀκολούθως αὐστηρὰ ἐπιτίμησις. Ἐκτὸς τῶν περιστάσεων τῆς ἀσθενείας, τῆς ἀπουσίας τῶν γονέων καὶ τῶν τέκνων καὶ τῆς ἐλλείψεως κοσμίων ἐνδυμάτων διὰ τὰς ἐνδεεῖς οἰκογενείας, ἡ ποινὴ δὲν βραδύνει νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ ἀπειθοῦς. Ἡ μὲν ἀστυνομία ὁδηγεῖ δημοσίᾳ τὸν παῖδα εἰς τὸ σχολεῖον, ἐπὶ προφανεῖ καταισχύνῃ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Τὸ πρόστιμον ἔρχεται κατόπιν. Ἐὰν ἡ καταβολὴ τοῦ δύσκολου, ἀπαγγέλλεται κράτησις, ἢ ἀναγκαστικὴ ἐργασία πρὸς ὄφελος τοῦ δήμου. Αἱ ποιναὶ αὗται δύνανται

νὰ ἐπεκταθῶσι μέχρι τῶν ἐπανορθωτικῶν, ἐφ' ὧν τὰ πλημμελειοδικεῖα ἔχουσι εὐρύτερον στάδιον αὐστηρότητος. Τελευταῖαι ἔρχονται αἱ δημόσιαι ἀνικανότητες τῶν γονέων καὶ τῶν κηδεμόνων τῶν παιδῶν. Ἀνάξιοι διὰ πᾶσαν ὑπηρεσίαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἢ ἐν τῷ σχολείῳ ἀποκλείονται πάσης δημοσίας βοήθειας· καὶ οἱ ἀδιόρθωτοι στεροῦνται τῆς πατρικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς κηδεμονείας τῶν ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν παιδῶν, εἰς τοὺς ὁποίους δίδεται εἰδικὸς ἐπίτροπος ἢ κηδεμὼν.

Ἡ Πρωσικὴ λοιπὸν μέθοδος εἶναι ἀπλὴ καὶ συνεπής. Τὸ ἀκαμπτον αὐτῆς εἶναι ἰδιαιτέρον προτέρημα. Ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ συντρίβωνται ἄτομά τινα, τὸ ὅλον ὅμως ἔθνος ὠφελεῖται. Διάφέρει τὸ ζήτημα ἀν' ἀρμόζῃ εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς. Ὁ Leibnitz ἔλεγε «δότε μοι τὴν ἐκπαίδευσιν ἐπὶ ἓνα αἰῶνα καὶ σᾶς ὑπόσχομαι νὰ μεταβάλω τὸν κόσμον.» Εἶχε δίκαιον. Ἀλλὰ τὸ αἶτημα εἶναι τόσῳ μέγα, ὥστε, προκειμένου περὶ τῶν καθ' ἕκαστα ἐθνῶν, προὑποτίθεται πολιτικὴ δύναμις ἀνάλογος. Οἱ λαοὶ πιστεύουσι τὰ θαύματα, ἀφοῦ μόνον τελεσθῶσι.—Ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἀκριβές, ὅτι ἡ δύναμις ἐν τῇ πολιτείᾳ εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Εἶναι τὸ ἴδιον, ὡς ἂν συνεβούλευέ τις τὸ περιπατεῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ. Ἐρωτήσατε ὅμως τὰς ἡμετέρας δημοκρατίας, πῶς ἐπετύγχανον τὴν νενομισμένην τῶν πολιτῶν αὐτῶν ἀνατροφήν.

ΠΕΡΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ.

Ἐὰν ἕκαστος ἄνθρωπος καὶ ἕκαστη χώρα παρήγον τὰ αὐτὰ προϊόντα διὰ τῆς αὐτῆς πάντοτε ἀφθονίας, τὸ ἐμπόριον δὲν θὰ εἶχε λόγον ὑπάρξεως. Ἀλλ' ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ προϊόντα τῆς γῆς ὑπόκεινται εἰς τὸν μεγαλειότατον νόμον τῆς διαιρέσεως

αὐτῶν. Ἐκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ τὴν ποικιλίαν τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ὀργάνων, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦνται εἰς συντήρησιν τοῦ καθόλου κοινωνικοῦ σώματος. Ὅταν αἱ κινήσεις αὐτῶν συναντῶνται διὰ τοῦ μέσου τῆς θελήσεως, τότε ὑφαίνεται τὸ δίκτυον τῆς ἐμπορικῆς βιομηχανίας.

Οἷον δὲ λόγον ἔχουσιν ἐν τῷ φαινομένῳ τούτῳ τὰ προϊόντα τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλα, τὸν αὐτὸν ἔχουσι καὶ τὰ προϊόντα τῶν χωρῶν. Αἱ κοινότητες, αἱ ἐπαρχίαι, αἱ ἐπικράτειαι εἶναι μέρη ὅλου τινός, τὰ ὁποῖα ἡ ἐμπορικὴ βιομηχανία καλεῖται νὰ ἐφοδιάσῃ διὰ τῶν χρησίμων ἐκάστω. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ἡ διάκρισις μεταξὺ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ἔχει ἀπλῶς γεωγραφικὴν ἀξίαν. Εἶναι βεβαίως πρόνοια τοῦ Ὑψίστου αὐτῆ, ἐννοῶ τὴν ἀναγκαιότητα ὅλων πρὸς ὅλους, εἴτε περὶ ἀνθρώπων, εἴτε περὶ ομάδων ἀνθρώπων (ἐθνῶν) πρόκειται. Χωρὶς γὰρ τὸ ἐννοῶσιν οἱ ἔμποροι, ἐκτελοῦσι ἔργα ἱεροσύνης ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ ναῷ τῆς Θεοῦ καὶ τῆς Ἀγάπης, τοῦ ὁποίου τὸ οἰκοδόμημα ἐκτείνεται ὅσον καὶ ἡ γῆ. Τοιοῦτοτρόπως, ἐνῶ ἕκαστος βλέπει ἐν τῷ ἐμπόρῳ τὸν κερδοσκοπὸν, κατ' ἀκρίβειαν δάκτυλος ἐν αὐτῷ λειτουργεῖ Θεοῦ.

Ἐσυζητήθη ἄλλοτε πολὺ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. Τὰ παραδείγματα τῶν περιφημῶν Ἰταλικῶν καὶ Ἀνσεατικῶν πόλεων (Βενετία, Γένουα, Ἀμβέρση, Ἀμβουργον . . .) καὶ τόσα ἄλλα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ εἶναι ἱκανὰ, ὅπως ἀναδιβάσῃ τὴν λάμψιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. Ἡ κλασικὴ ἐποχὴ τῆς λάμψεως ταύτης ἀπαντᾶται ἰδιαιτέρως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθ' οὓς τὰ πολύτιμα μέταλλα θεωροῦνται ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν πλοῦτος. Ὅταν τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον φέρει ἐν τινι τόπῳ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου, δὲν λείπουν φαντασίαι πρὸς διατάραξιν. Ὁ χρυσὸς οὕτω τοῦ νέου Κόσμου δὲν μετηνᾶστευεν εἰς μάτην ἐντὸς τοῦ παλαιοῦ.

Προφανῶς ἐν τούτοις αἱ ἐκτακτοὶ τύχαι τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου στηρίζονται ἐπὶ φυσικοῦ τινος προναμίου, τὸ ὁποῖον αἱ περιστάσεις ἀναδιβάλλουσι καὶ αἱ περιστάσεις κα-

ταδιβάλλουσι. Ποῦ εἶναι π. χ. ἡ Τύρος, ἡ Καρχηδών; Ἡ Βενετία δὲν εἶναι πλέον ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Εὐρώπης. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Ἀγγλία ἤρχισε νὰ ὑποβάλληται εἰς εὐρὺν συναγωνισμόν. Ἡ δύναμις τοῦ ἀτμοῦ καὶ τοῦ τηλεγράφου θὰ ἐνώσῃ ἐν τῷ μέλλοντι τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς παραγωγούς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὡς ἐνόκει σήμερον ἡ συγκατοίκησις τοὺς ἀνθρώπους τῆς αὐτῆς περιοχῆς. Τὸ μεσολαβοῦν λοιπὸν ἐμπόριον θὰ τροποποιηθῇ. — Τὸ οἰκονομικὸν τοῦτο φαινόμενον ἀνεπτύχθη ἰδιαιτέρως παρ' ἡμῖν ἐν τῷ ἐμπόρῳ τῆς Σύρου. Ὑπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ Ἐρμούπολις ἀπετέλει τὸ κέντρον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος. Σήμερον αἱ διεθνεῖς ἐμπορικαὶ σχέσεις πανταχόθεν ἀνεπτύχθησαν καὶ δὲν ὑπάρχει λιμὴν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπ' εὐθείας νὰ μὴ κυκλοφορῶσι τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐξωτερικῆς συναλλαγῆς.

Ἐὰν ὑπὸ σχετικὴν ἐποψιν μελετήσωμεν τὸ ἐμπόριον τῶν σιτηρῶν, ἡ γειτνίασις τῆς σιτεφόρου Ἀρκτου, ἡ ἀρχαιοθὲν γνῶσις τῶν περιστάσεων αὐτῆς, ἡ διασπορὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἰς τὰ παράλια Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως καὶ πρὸ πάντων τὸ ἐμπορικὸν αἷμα, τὸ ρέον εἰς τὰς φλέβας τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, κατέστησαν τοὺς Ἑλληνας κυρίους τοῦ ἐμπορίου τούτου, τὸ ὁποῖον δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκταθῇ καὶ ἐπὶ ἐτέρων κλάδων τῆς ἐξωτερικῆς ἐν πολλοῖς τόποις ἐμπορίας. Ἡ μεγαλοφυΐα κυρίως τοῦ Ἑλληνος ἐμπόρου συνίσταται πρὸ πάντων εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζητήσεως καὶ τῆς προσφορᾶς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν ὀρίων τῆς ἐν ἣ ἐμπορεύεται χώρας. Ἐρωτήσατε ἐν τούτοις τὸ ἐξωτερικὸν τοῦτο ἐμπόριον περὶ τοῦ συναγωνισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἡ καθολικὴ τῆς ἀνθρωπότητος πρόσδος καθ' ἐκάστην ἐνώπιον αὐτοῦ ἀναπτύσσει. Ὁ Δούναβις καταδιβάλλει ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ οὐχὶ μόνον τὰ ὕδατα τῆς Γερμανίας ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς, ἀνοίγων ῥήγμα εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πολλοὶ οἰκονομικαὶ πόλεμοι θὰ δοθῶσι μίαν ἡμέραν μεταξὺ Ἑλληνισμοῦ καὶ Γερμανισμοῦ. Ἐν γένει ὑπὸ τὴν μεγάλῃν τοῦ συναγωνισμοῦ

ἀρχὴν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἐθνῶν ἐμπόριον ὑπόκειται εἰς πολιτικὴν τινα ἰσοπεδώσεως, τῆς ὁποίας τὰ ὄρια ἐκτείνονται ὅσον καὶ τὰ ὄρια τῆς ἐμπορικῆς ἐπιστήμης.

Ἐὰν ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης θεωρίας συγκρίνωμεν τὸ ἐσωτερικὸν πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον, τὰ ἐμπόριον δηλαδὴ ὅπερ ἐνεργεῖται ἐντὸς τῶν ἐπικρατειῶν πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν ὀρίων αὐτῶν ἐμπόριον, οἱ πίνακες τῆς κινήσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ τῶν χωρῶν ἐμπορίου ρίπτουσι μέγα ἐπὶ τοῦ προκειμένου φῶς. Τοιοῦτοτρόπως, ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς κατὰ μέσον ὄρον δι' ἕκαστον κάτοικον τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἀπαιτεῖται ἐνιαύσιος διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον κατανάλωσις τριακοσίων περίπου δραχμῶν, ἀφ' ἑτέρου πρέπει ὁ τόπος διὰ τὴν συντήρησίν του νὰ παράξῃ προϊόντα ἀξίας (ἄνθρωποι 1 457 894 × 300) 437 368 200 δραχμῶν. Ἀπέναντι τοῦ ποσοῦ τούτου ἢ κατὰ τὸ 1868 ἐξαγωγή τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας ἀναβιβάζεται μόλις εἰς 54 535 275 δρ. δηλαδὴ μόλις εἶναι τὸ ὄγδοον. Τὰ λοιπὰ ἑπτὰ ὄγδοα ἐχρησίμευσαν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν συναλλαγὴν, ἥτις ἐντεῦθεν εἶναι πολὺ μεγαλειτέρα. Ἴνα ἐννοήσῃ ἕκαστος ὁποίας ἐντάσεως εἶναι αὕτη δεκτικὴ, ἀρκεῖ τὸ παράδειγμα τῆς ἐμπορικωτάτης Ἀγγλίας, ἐν ἣ ἐποχῇ ἤδη ὑπεστήριζεν ὁ Pitt ἐνώπιον τοῦ κοινοβουλίου, ὅτι τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον αὐτῆς ἀπετέλει $\frac{1}{32}$ τῆς ὅλης τοῦ ἔθνους βιομηχανίας.

Ἡ Ἑλλὰς θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν ἥττον βιομηχανικῶν τόπων καὶ ἐν τούτοις πανταχόθεν ἡ ἐθνικὴ ζωὴ ἐκ προϊόντων αὐτοῦ ἀποτελεῖται. Ὅσον ἀπομακρυνόμεθα ἐκ τῶν μεγάλων τῆς Ἑλλάδος κέντρων, τόσον τὸ ὕφασμα τῆς ζωῆς λαμβάνει ἐθνικώτερον χαρακτήρα. Τὰ πρῶτα ἐφόδια αὐτῆς, ἄρτος, κρέας, ἰχθὺς, γάλα, βούτυρον μαρτυροῦσι τὸν Ἑλληνισμόν αὐτῶν. Ἐκάστη χωρικὴ οἰκία εἶναι μικρὸν τεχνουργεῖον. Ἡ παραγωγή τῶν ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ, Ἀργολικοῦ, Μεσσηνιακοῦ, Λαμιακοῦ κόλπου ἀναπτυσσομένων πεδιάδων εἶναι τῶ ὄντι σπουδαιότατη. Ἡ χειροτεχνία τῆς Τριπόλεως,

τῶν Πατρῶν, τῆς Σύρου, τοῦ Πειραιῶς, τῶν Ἀθηνῶν ἐργάζεται μετὰ δραστηριότητος μείζονος τῆς κοινῶς ὑποτιθεμένης.—Ἐπειτα ἡ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεταφορὰ τῶν βιομηχανημάτων, ἥτις ἐπὶ τασοῦτον προσθέτει εἰς τὴν ἀξίαν αὐτῶν, δὲν εἶναι ἰδιαιτέρον προσὸν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. Προϊόντα ἀζήτητα ἐν τινι δήμῳ ἢ ἐπαρχίᾳ καθίστανται πολύτιμα ἐν ἄλλῃ μεθ' ὅλην τὴν ἐπιβάρυνσιν αὐτῶν διὰ πολλῶν ἐξόδων. Τότε πρέπει ὁ τόπος τῆς καταναλώσεως νὰ παράξῃ ἕτερα προϊόντα ἴσης ἀξίας πρὸς ἀνταλλαγὴν. Ἐκαστος λοιπὸν δύναται νὰ ἀναλογισθῇ τὴν μεγάλην ποσότητα τῶν ἐν τινι τόπῳ κυκλοφορουσῶν ἐσωτερικῶν ἀξιών. Τὸ ἐκτεθὲν τριακοστὸν δεύτερον διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ὄγδοον διὰ τὴν Ἑλλάδα παριστᾷ φυσικῶ τῶ λόγῳ μικροτέραν ποσότητα κυκλοφορούσης δυνάμεως κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν, ὅσης μένει ἐν τῷ τόπῳ ἵνα ὑποστῇ τὰς ἀλλοιώσεις τῶν διαφόρων ἐμπορικῶν ἀξιών.

Ἐὰν λοιπὸν ἐπρόκειτο ἐκ τοῦ μεγαλείου μόνου νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τῆς ὑπεροχῆς, τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον κινεῖ ἀναμφισβητήτως μείζονας ὄγκους. Ἐν τούτοις ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ παμβιομηχανία εἶναι ἀκατόρθωτος καὶ ὅτι ἕκαστη χώρα ἔχει τί νὰ ἐπιθυμήσῃ ἐκ τῆς ἑτέρας, τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον εἶναι πολυτιμώτατος τῶν ἐθνῶν βοηθός. Κατόπιν αὐτοῦ ἐπιδρῶσιν οἱ ἀνώτεροι πολιτισμοὶ ἐπὶ τῶν κατωτέρων ἐθνικῶν ἀναπτύξεων. Ἀκριβῶς εἰπεῖν, τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς κοινωνικῆς ἀνατροφῆς εἶναι ἀμίμητος διδάσκαλος.

Ἡ εἰδικότης τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου συνίσταται εἰς τὸν λόγον, ὅτι εἰς ὑπάταν χέκτηται βαθμὸν τὸ προσὸν τῆς διαιρέσεως τῶν ἔργων. Τί σημαίνει π. χ. ἐὰν λαὸς τις σιτοπαραγωγὸς προμηθεύηται τὰ λοιπὰ ἐφόδια τῆς ζωῆς του ἐκ τῶν λοιπῶν βιομηχανικῶν ἐθνῶν, γινόμενος δοκιμώτατος περὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ αἵτου, ὅταν τὸ λείπον ἐσωτερικὸν ἐμπόριον, διαιροῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σιτοπαραγωγοῦ εἰς τόσα ἄλλα, εἰσάγει τὴν ποικιλίαν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐξάσκησιν! Ἐκτὸς τῆς ὑποθέσεως ταύτης λαὸς

ἀνευ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου διατελεῖ εἰς τὴν κατωτάτην τοῦ πολιτισμοῦ βαθμίδα. Ἐκαστος ἀσχολεῖται εἰς τὴν παραγωγὴν παντός εἰς αὐτὸν χρειώδους· ἐντεῦθεν δὲ ὄλα μὲν εἶναι ἀτελῆ, ἢ δὲ πρὸς ἀλλήλους ἀνάγκη ἐν σπαργάνοις ἀκόμη κεῖται. Ἐρχεται τότε ἡ καταιγὶς καὶ παρασύρονται τὰ ἐθνικὰ ταῦτα αἰκοδομήματα, ὡς οἱ σωροὶ τῆς ἄμμου.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΙ ΕΝ ΓΑΛΛΙΑ ΜΟΝΑΧΩΝ.

Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1870 οἱ μὲν ὄλοι τῆς Ἑλλάδος κάτοικοι ὑπολογίζονται εἰς 1 457 894, οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς τὸ μοναχικὸν ἀσχοῦντες ἐπιπήδευμα ἀναβιβάζονται εἰς 1 988, ἤτοι εἶναι εἰς 1 πρὸς 731. Ἐν Γαλλίᾳ δὲ κατὰ τὸ 1861 οἱ μὲν ὄλοι κάτοικοι ἀπεγράφησαν εἰς 37 386 313, οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς μοναχοὶ εἰς 108 119, ἤτοι 1 πρὸς 346.

Ὡς ἐν Γαλλίᾳ οὕτω καὶ ἐν Ἑλλάδι ὁ μοναχικὸς βίος στρατολογεῖ τοὺς ὀπαδοὺς του ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γενῶν. Ἐνῶ ἐν Γαλλίᾳ αἱ μοναχαὶ (90 343) εἶναι πρὸς τοὺς μοναχοὺς (17 776) ὡς $5 \frac{1}{2} : 1$, ἐν Ἑλλάδι ἀριθμοῦνται μόλις 116 μοναχαὶ, ἤτοι $1 : 16 \frac{1}{2}$. Ἡ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἑλλάδος διαφορὰ αὕτη τῶν μοναχῶν πρὸς τὰς μοναχὰς ὀφείλεται οὐχὶ τόσον εἰς τὸν ἐν Γαλλίᾳ πλεονασμὸν τῶν γυναικῶν, ὅσον εἰς τὸν ἐκ μακρᾶς χείρὸς σταθερὸν ἐν αὐτῇ ὀργανισμὸν τοῦ γυναικείου μοναχικοῦ βίου. Ἡ γυνὴ τῆς Ἀνατολῆς δὲν αἰσθάνεται ἄλλως ὅσον ἢ τῆς Δύσεως τὸ αἰσθημα τῆς αὐθυπάρξεως. Ὁ ἀνὴρ διὰ τὴν Ἑλληνίδα εἶναι ἀναγκαῖον τοῦ βίου συμπλήρωμα. Τοιοῦτοτρόπως ἢ ἐν Γαλλίᾳ παρατηρουμένη ἐξασθένησις τοῦ γάμου δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἄσχετος πρὸς τὸ φαινόμενον τῆς περισσείας ἐν τῇ γυναικείᾳ μοναχικῇ ζωῇ.

ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῶν καθιδρυμάτων, ἐν οἷς τὰ ἄτομα ταῦτα βιοῦσιν, ἢ μὲν Γαλλία ἀριθμεῖ 419 κεντρικὰς μονὰς

(maisoni mères), 632 ἀνεξαρτήτους 12 984 παραρτηματικὰς, τὸ ὅλον 14 032· ἢ δὲ Ἑλλάς ἀριθμεῖ 152 μονὰς αὐτοτελεῖς. Ἐπὶ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν Γαλλικῶν μονῶν ἀναλογοῦσι κατὰ μέσον ὄρον 7,70 μοναχοὶ, ἐνῶ πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς ἀναλογοῦσι 13,08. Ἡ συσῶρευσις λοιπὸν τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν εἶναι μείζων. Διαφέρει τὸ ζήτημα, ἂν αὕτη εἶναι ἄρμονικῶς διαμεμοιρασμένη πρὸς ὄλας τὰς μονὰς. Τοιοῦτοτρόπως μία μὲν μονὴ περιέχει πλείονας τῶν 100 ἀτόμων (Μέγα Σπήλαιον ἐν Καλαβρύτοις 164,) τέσσαρες ἄνω τῶν 50 (Ταξιάρχαι ἐν Αἰγιαλείᾳ 86, ἅγιος Γεράσιμος ἐν Κεφαλληνίᾳ 79, Πανάχραντος ἐν Ἄνδρῳ 51 καὶ Κοίμησις Θεοτόκου ἐν Τήνῳ 64), ὀκτῶ ἄνω τῶν 25 (Λαύρα ἐν Καλαβρύτοις 36, Φανερωμένη ἐν Νάξῳ 36, Κηπουρίων ἐν Κεφαλληνίᾳ 32, ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν Καλαβρύτοις 30, Τουρλιανὴ ἐν Μυκῶνῳ 28, ὀσιος Λουκάς ἐν Λεβαδείᾳ 28, Λογκοβέρδα ἐν Νάξῳ 26 καὶ ἅγιος Διονύσιος ἐν Ζακύνθῳ 42), τεσσαράκοντα ἕξ ἄνω τῶν 10, αἱ δὲ λοιπαὶ ἄνω τῶν 3.

ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς εὐσεβείας τῶν ἰδρυσάντων τὰς μονὰς ταύτας παρατηρεῖται, ὅτι ἐπὶ τῶν 152 Ἑλληνικῶν μονῶν τρεῖς μὲν εἶναι ἀφιερωμέναι εἰς τὴν Ἀγίαν Τριάδα, ἑπτὰ εἰς Ἀγγέλου, πέντε εἰς τὸν Σωτῆρα, ὀγδοήκοντα τέσσαρες εἰς τὴν Παναγίαν, ἐννέα εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον, ἑπτὰ εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην, ἕξ εἰς τὸν προφήτην Ἡλίαν, πέντε εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον, ἀνὰ τρεῖς εἰς τοὺς ἁγίους Θεοδώρους καὶ εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον, ἀνὰ δύο εἰς τοὺς ἁγίους Ἀναργύρους καὶ τὸν ἅγιον Ἀνδρέαν, ἀνὰ μία εἰς ἄλλους ἁγίους καὶ μία συλλήβδην διὰ τοὺς ἁγίους Πάντας. Εἶναι περίεργον ὅτι ἐν ἀριθμῶν μονῶν 152 τρεῖς μόνον ἀφιεροῦνται εἰς τὴν Ἀγίαν Τριάδα καὶ ὅτι οἱ ἅγιοι Νικόλαος, Ἰωάννης καὶ Ἡλίας ἔχουσι πλείονας τοῦ Σωτῆρος μονὰς.

ὑπὸ τὴν ἐποψίν τοῦ γένους τὸ γυναικεῖον ἔδωκε μὲν πλείονα τοῦ ἀνδρικοῦ ὀνόματος εἰς τὰς μονὰς (86 : 66), ἀριθμεῖ δὲ τοιαύτας εἰς ἀποκλειστικὴν σωτηρίαν τοῦ ἐπὶ 152.

μονῶν μόλις 5, ἐξ ὧν ἡ μία τοῦ δυτικοῦ δόγματος. Ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ 14 032 μονῶν αἱ γυναῖκες ἔχουσι τὰς 12 006.

Ἐν γένει ἢ ἐν ταῖς μοναῖς τῆς Ἑλλάδος ζωὴ δύναται νὰ μελετηθῇ ὑπὸ δύο ἐπόψεις, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἀνήκει εἰς τοὺς κανόνας, ἡ δὲ εἰς τὴν πρακτικὴν. Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὴν κοινοβιακὴν δίαιταν, ἣτις ὁσημέραι ἀποβάλλει ὄπαδοὺς, ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔποψιν τὸ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν μονῶν εἶναι ἀθροίσματα ἀτομικῶν συμφερόντων, εἰς τὰ ὅποια αὐταί δίδουσι κατοικίαν, ἄρτον καὶ κατὰ τὰ ἐνόγητα ἄλλα τινα πρῶτα τῆς ζωῆς ἐφόδια. Ἀφ' ἐτέρου ἕκαστος φροντίζει διὰ τὸ ἄρτυμα τῆς τροφῆς καὶ τὸ ἐνδυμα τοῦ σώματος. Ἡ δὲ κατὰ τοὺς κανόνας πολιτεία ἀνήκει εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ὀρησκείας, οὐχὶ τόσον ὑπὸ ἐπιστημονικὴν ἔποψιν, ὅσον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς προσευχῆς. Κύριος σκοπὸς τῶν ἐν ταῖς μοναῖς καταφευγόντων εἶναι ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τῶν τριχυμιῶν τοῦ κόσμου τούτου. Ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς ἐντὸς τῶν μονῶν ἐν παιδικῇ τὸ πλεῖστον ἡλικίᾳ εἰσόδου, πρέπει νὰ υποθέσωμεν, ὅτι αἱ τριχυμίαι αὗται πολὺ πρῶτως καταλαμβάνουσι τὰ ἄτομα. Ἐν τούτοις, ὅπως ὁ φόβος τοιοῦτων συμβεβηκότων δὲν ἐμποδίζει τοὺς καλοὺς ναυτικούς ἀπὸ τοῦ νὰ ριψοκινδυνεύωσιν εἰς ἀνοικτὸν πέλαγος, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ κοινωνία ἐσυνείθισε πλέον νὰ βλέπῃ μεταξὺ αὐτῆς μοναχοὺς ἀταράχως ἐνώπιον τοῦ σκανδάλου διαβαίνοντας.

Ἡ θεωρητικὴ ἐργασία τῶν μοναχῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ὡς ἐξαίρεσις προσετέθη ἡ διδασκαλία ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς μονῆς, ἐξαίρεσις, ἣτις οὐδέποτε εἶχεν ἐν τῷ Ἀνατολικῷ κόσμῳ τὴν ὁποίαν ἔλαβε ἐν τῷ Δυτικῷ ἀνάπτυξιν, ἡ θεωρητικὴ, λέγω, ἐργασία τῆς προσευχῆς, ἣτις παρ' ἡμῖν ὑποτίθεται ὅτι ἀπορροφᾷ τὸ σύνολον τῶν μοναχῶν, ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ 108 119 μοναχῶν ἐπασχολεῖ ἀποκλειστικῶς μόνον 12 141 (4 046 ἄνδρας καὶ 8 095 γυναῖκας). Ἐν πρώτοις προξενεῖ αἰσθησὶν τὸ ἐν Γαλλίᾳ πλεόνασμα τῶν θεωρητικῶν τῆς ὀρησκείας γυναικῶν, διότι εἶναι διπλάσιαι τῶν ἀνδρῶν. Ἀκολούθως ἐὰν αἱ θεωρητικαὶ προσευχαὶ τῶν μο-

ναχῶν δὲν εἶναι καθαρὰ διὰ τὴν κοινωνίαν ἀπώλεια, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ ἀποκρούοντες τὴν μεσιτικὴν τῶν ὀρησκευμάτων ἀποστολὴν, ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ἡ μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐν γένει πληθυσμοῦ καὶ τοῦ Γαλλικοῦ δυσαναλογία τῶν μοναχικῶν δεήσεων. Ἐνῶ ἐπὶ 1 457 894 Ἑλλήνων μεσιτεύουσι 1 988, ἐπὶ 37 386 313 Γάλλων μεσιτεύουσι μόνον 12 141. Ἡ ἀναλογία λοιπὸν εἶναι ὡς 31 : 7. Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὡς βάσιν μόνον τοὺς ἄνδρας μοναχοὺς, ἡ δυσαναλογία εἶναι μείζων, ὡς 88 : 13. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται, θὰ ἔλεγέ τις, ἡ ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους πεσοῦσα τελευταῖον κατάρρα.

Ἐκτὸς τῆς θεωρητικῆς τάξεως ὁ Γαλλικὸς μοναχισμὸς κατὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τοῦ 1861 ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν ἐτέρων τῆς διδασκτικῆς (12 845 ἄνδρες, 58 883 γυναῖκες, ὅλον 71 728), τῆς νοσοκομικῆς (389 ἄνδρες, 20 292 γυναῖκες, ὅλον 2 681) καὶ τῆς διευθυνούσης ἄσυλα καὶ ἀγροτικά διὰ τοὺς παῖδας ἐκπαιδευτήρια (496 ἄνδρες, 3 073 γυναῖκες, ὅλον 3 569). Οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ δὲν εἶναι ὀργανισμένοι πρὸς τοιαύτην χρησιμότητα. Ἡ μὲν παιδαγωγία πρὸ καιροῦ ἐγκατέλειπεν αὐτούς· ἡ δὲ νοσοκομία καὶ τὸ ἄσυλον ἀνήκουσιν εἰς ἀπώτερον καὶ ἐπὶ ἄλλων βάσεων μέλλον.

ΠΕΡΙ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ.

Ἡ μεταξὺ ζητήσεως καὶ προσφορᾶς ἄρμονία εἶναι τὸ ἰδανικὸν τῆς οἰκονομικῆς εὐδαιμονίας τῶν λαῶν. Ὅλαι αἱ προσπάθειαι εἰς τὸ ἰδανικὸν τοῦτο ἀποβλέπουσι.—Ζητοῦσι πλείονα οἱ καταναλωταί; Δὲν βραδύνουσι νὰ τοῖς τὰ προσφέρωσιν οἱ παραγωγοί. — Ὑπεραχοντίζεται ἡ παραγωγικὴ τούτων δύναμις; Ἴδου μέγουσι πολλαὶ πραγματεῖαι ἀζή-

τητοι ἢ τιμὴ των καταβαίνει μέχρι τῶν παραγωγικῶν δαπανῶν καὶ ἔτι πλέον, οἱ δὲ παραγωγοὶ ἀναγκάζονται ἵνα χαλιναγωγῆσωσιν ἑαυτοὺς, δίδοντες τὸν καταλληλότερον δρόμον εἰς τὴν δραστηριότητά των. Αὕτη εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς ἰσορροπίας τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων.

Ἄλλὰ πάντοτε δὲν εἶναι τις κύριος νὰ σταματήσῃ ἐκεῖ ἔνθα συμφέρει αὐτῷ. Συνήθως ὅταν κυλίσῃ τις ἐξ ὑψηλοῦ μέρους, δὲν ἔχει τὴν δυνάμιν τῆς ἐκλογῆς τῶν τόπων. Συμβαίνει δὲ τοῦτο εἰς τὰ άτομα, ὅπως καὶ εἰς τὰ ἔθνη, εἰς τὸν πολιτικὸν βίον, ὅπως καὶ εἰς τὸν οἰκονομικόν. Αἱ πτώσεις αὗται ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ χεῖρον ἀποτελοῦσι τὰς ἀτομικὰς, πολιτικὰς καὶ οἰκονομικὰς κρίσεις. Ἐὰν αὗται ἔλλειπον, θὰ διαιωνίζετο ἡ νοθεία τῶν ψευδῶν καταστάσεων. Χρησιμεύουσι δηλαδὴ αἱ κρίσεις, ὅπως αἱ τριχυμῖαι, αἵτινες, καταστρέφουσαι τὴν ὑπάρχουσαν δυσαρμονίαν ἐν τῇ φύσει, ἐπαναφέρουσι τὴν ἰσορροπίαν τῆς ἐν αὐτῇ ζωῆς. Τότε φαίνεται, ὅτι ἡ φύσις ἀναλαμβάνει νέας δυνάμεις.—Ἀπαραλλάκτως ἐνεργεῖ καὶ ἡ τριχυμία τῆς πολιτικῆς κρίσεως, εἴτε ἐντὸς τοῦ ἔθνους εἴτε μεταξὺ πλειόνων ἔθνῶν. Φαντάζομαι τὴν ἀναγκαιότητα τῆς Εὐρωπαϊκῆς κρίσεως, ἣτις διὰ τῶν βαρβαρικῶν ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ κράτει εἰσβολῶν ἔσωσε τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπὸ τοῦ Καισαρικοῦ μαρασμοῦ.—Αἱ δὲ οἰκονομικαὶ κρίσεις εἶναι φυσικαὶ μέθοδοι τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, δι' ὧν, ὅταν αὕτη πιέζεται ὑπὸ τὸ βᾶρος σερσηπῶτων συμφερόντων, ἀποκόπτει αὐτὰ ἐκ τοῦ λοιποῦ ὑγινοῦς σώματος μετὰ σκληρότητος μοιραίας, τὴν ὁποίαν ὁ τολμηρότερος χειρουργὸς δύναται νὰ ζηλεύσῃ. Ἐν τούτοις ἡ οἰκονομικὴ τριχυμία παρέρχεται καὶ ὁ ὀρίζων τῶν νέων ἐπιχειρήσεων ἀνοίγεται μεγαλοπρεπέστατος. Ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία φαίνεται, ὅτι λαμβάνει τότε νέας δυνάμεις. Ἐπειδὴ ἔπεσον οἱ ἀνίκανοι, οἱ ἀπρόσεκτοι ἢ οἱ πονηροὶ, εἶναι πολὺ φυσικὸν τὰ διασωθέντα ἀγαθὰ στοιχεῖα νὰ κατοικήσωσι ἐκ νέου τὸν οἰκονομικὸν κόσμον, ὅπως ἡ οἰκογένεια τοῦ Νῶε τὸν γῆϊνον.

Αἱ οἰκονομικαὶ κρίσεις ὅτε μὲν λαμβάνουσι γενικὸν χαρακτήρα καθολικῆς ἐν τῷ ἔθνει καχεξίας, ὅτε δὲ προσβά-

λουσιν εἰδικὸν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας κλάδον. Ἐν τούτοις ἡ μεταξὺ τῶν διαφόρων αὐτῆς κλάδων ἀλληλεγγύη εἶναι τοιαύτη, ὥστε σπανίως, ὅταν νοσῇ ὁ μὲν, δὲν τὸ ἀσθάνεται ὁ ἕτερος. Τοιουτοτρόπως ὁ οἰκονομικὸς ὀργανισμὸς τῶν ἔθνῶν ὑπευθυμίζει κατ' ἀκρίβειαν τὸν ζωϊκόν. Δὲν πάσχει μέλος τούτου χωρὶς νὰ συμπάσχωσι καὶ τὰ λοιπὰ. Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι καὶ κυριώτατα ὄργανα, τῶν ὁποίων ἡ πάθησις ἐξασκεῖ μείζονα ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς γενικῆς τοῦ σώματος καχεξίας· ὅταν ἐν γεωργικῇ χώρᾳ συμβαίνει κρίσις γεωργικῆ, εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ πάθησις ἀφορᾷ τὸ κυριώτατον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ὄργανον. Ὅταν, λέγει ὁ Faucher, καταλάβῃ κρίσις τὰ βαμβαουργικὰ καταστήματα τῆς Lancashire, πολλάκις τότε ἡ Ἀγγλία ὁμοιάζει ἀσθενῆ, στρεφόμενον μετὰ πόνου ἐπὶ τῆς κλίνης του.

ὑπὸ καθολικὴν ἔποψιν αἱ οἰκονομικαὶ κρίσεις ἔχουσι τι αἰφνίδιον, καθὼς οἱ πανικοὶ φόβοι τῶν στρατῶν. Τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι ἐλλείπουσι τὰ σημεῖα ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ὀρίζοντος, ἀλλ' ὅτι σπανίως ταῦτα ἔχουσι τὴν δυνάμιν τῆς γενικῆς προειδοποιήσεως. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ κόσμος ἀκούει τὰς προφητείας, ἔχων τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ μὴ ὠφελῆθῃ ἐξ αὐτῶν. Ἐν τούτοις μόλις τὰ συμπτώματα βεβαιωθῶσι, εὐθὺς ἡ πίστις καταλαμβάνεται ὑπὸ τοιούτων νευρικῶν συγκινήσεων, ὥστε δραμαίᾳ ἐγκαταλείπει τὸ στάδιον. Τότε ἀρχεται ἡ καταστροφή.

Εἰς τέσσαρας κατηγορίας δύνανται νὰ καταταχθῶσι τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων τὰ αἷτια· εἰς φυσικὰ, πολιτικὰ, βιομηχανικὰ καὶ ἐπιχειρηματικά.

α.—Τὰ φυσικὰ εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀνώτερα τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως. Μέχρι τινὸς ἐν τούτοις καθίσταται αὕτη ὑπεύθυνος, εἰάν ὑπολογίσωμεν τὸν χρόνον ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Τοιουτοτρόπως ἡ γενεὰ ἐκείνη, ἣτις καταστρέφει τὰ δάση τῆς χώρας, ἐτοιμάζει βεβαιότερας τὰς καταιγίδας καὶ τὰς πλημμύρας, τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα δὲν διαμοιράζονται πλέον ἐφ' ὅλης τῆς χώρας ἀρμονικῶς. Αἱ ἐπιδημῖαι τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κτηνῶν ἐξασκοῦσι μεγά-

λην ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπιρροήν. Αἱ καταστροφαὶ αὐτῶν εἶναι τόσοι λόγοι διαταράξεως τῆς οἰκονομικῆς ἁρμονίας. Ἐὰν μέχρι τίνος ἡ ἀνθρωπίνη δύναμις δύναται νὰ ἐλαττώσῃ τὴν φθοροποιὰν αὐτῶν ἐπιρροήν (διὰ λοιμοκαθαρηρίων π.χ. καὶ τῆς βελτιώσεως τῆς δημοσίας υγιεινῆς), εἶναι πρόδηλον ὅτι, ἐλαττουμένων τῶν καταναλωτῶν διὰ τῆς ἐπιδημίας, μετατρέπονται ταχέως οἱ ὅροι τῆς ζήτησεως καὶ τῆς προσφορᾶς.—Αἱ σιτοδεΐαι ἀνήκουσιν ἐνταῦθα εἰς πρῶτιστον λόγον. Ἐπειδὴ ἐν σιτοδεΐᾳ τὰ εἰσοδήματα τῶν πολυπληθέστερων τῆς κοινωνίας τάξεων ἀπορροφῶνται ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῶν θρεπτικῶν ὑλῶν, τὰ λοιπὰ βιομηχανικὰ προϊόντα μένουσιν ἐν ταῖς ἀποθήκαις στάσιμα. Ἐπειτα τὰ προϊόντα ἀλλάσσονται πρὸς ἄλλα προϊόντα. Ὄταν οἱ σιτοπαραγωγοὶ δὲν προσφέρουσι εἰς ἱκανὴν ποσότητα τὰ προϊόντα αὐτῶν, τὰ λοιπὰ προϊόντα διαταράσσονται, ἐκπίπτουσιν εἰς τὴν τιμὴν, καὶ ἀρχεται ἡ κρίσις. Ἐλλειψις ἀφ' ἑνὸς μεγάλῃ, ἀφθονία ἀφ' ἑτέρου ὑπερμετρος, ἰδοὺ οἱ δύο ἀναπόφευκτοι ὅροι. Ἐὰν ὁ Φαραὼ δὲν ἀπεταμίσειε τὸν σῖτον τῶν εὐτυχῶν ἐτῶν, αἱ ἐκ τῆς ὑπερμέτρου προσφορᾶς αὐτῶν καταστροφαὶ θὰ ἦσαν ἄξιοι νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὰς καταστροφὰς τῶν δυστυχῶν ἐτῶν, τὰς ὁποίας προέλαβεν. Ἄλλ' ἐρρέθη ἤδη, πάντοτε δὲν πιστεύονται τὰ ὄνειρα τοῦ Φαραὼ καὶ οἱ Ἰωσήφ δὲν εἶναι συνήθεις μάντις.

β'.—Τὰ πολιτικὰ αἷτια ἀναλύονται εἰς τὴν ἔλλειψιν τῆς ἀσφαλείας, τὴν ὁποίαν ἀπειλεῖ ἡ κυβερνητικὴ τοῦ τόπου κατάστασις. Ἄγει αὕτη εἰς ἐπανάστασιν; Κακὸν σύντροπον ὑπόσχεται εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἁρμονίαν. Ἄγει αὕτη εἰς τυραννίαν; Οἱ κρότοι ἀφ' ἑνὸς τῆς αὐθαιρεσίας τοῦ τυραννοῦ καὶ ὁ λάκκος, τὸν ὁποῖον ἀρχίζει νὰ σκάπτῃ ὁ τυραννοῦμενος, ἀποτελοῦσιν ἀποτρόπαιον ἤχων συμφωνίαν. Οἱ πόλεμοι τῶν ἐθνῶν εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται, διότι ἡ οἰκονομικὴ ἁρμονία δὲν ἀναγνωρίζει ἐθνικὰ ὅρια. Ὅπως δὲ πάσχει ἐν τῷ ἐσωτερικῷ διὰ τῶν ταραχῶν τῶν ἐπαρχιῶν, οὕτω πάσχει καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διὰ τῶν πολέμων τῶν ἐθνῶν. Ἐν γένει αἱ ἐπικράτεια διατελοῦσιν εἰς

τοιοῦτον λόγον πρὸς τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἁρμονίαν, εἰς οἷον αἱ ἐπαρχίαι πρὸς τὴν εἰς ἡν ὑπάγονται ἐθνικὴν.

γ'.—Τὰ βιομηχανικὰ αἷτια ἐπενεργοῦσι πρὸ πάντων ὁσάκις πρόκειται περὶ ἐφοδίων τῆς ζωῆς, τῶν ὁποίων μάλιστα αἱ θρεπτικαὶ ὑλαὶ εἶναι ἀναγκαιότεραι. Ὄταν τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας καταληφθῶσιν ὑπὸ φρενητιῶδους συναγωνισμοῦ, τὰ βιομηχανικὰ καταστήματα μεταβάλλονται εἰς παλαίστρας παθῶν, τὰ ὁποῖα προσβάλλουσι ἐκ θεμελίων τὴν βιομηχανικὴν ἐπιτυχίαν. Τότε ἀρχονται αἱ ἀλλεπάλληλοι πτώσεις τῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων, διότι δὲν παραβαίνονται ἀτιμωρητὶ οἱ νόμοι τῆς οἰκονομικῆς ἁρμονίας.—Ἡ ἔλλειψις τῆς ἀναγκαίας βιομηχανικῆς παραγωγῆς ἐξασχεῖ ἀνάλογον ἐπιρροήν. Αἱ ἀπεργίαι τῶν ἐργατῶν, ὅταν λαμβάνωσιν εὐρείας διαστάσεις εἶναι σημαντικώτατα ἐπὶ τοῦ προκειμένου φαινόμενα.

δ'.—Αἱ ἐπιχειρήσεις ἀποτελοῦσι ἰδιαίτερον θέμα ἐρεύνης ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων. Πολλάκις τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα εἰσέρχεται εἰς ψευδῆ ὁδόν. Ὅ,τι λέγουσι περὶ τῶν ἐρήμων, ὅτι οἱ ἐν αὐταῖς πλανώμενοι πάσχουσιν ἀλλοκότους ὀπτικὰς ἀπάτας, τῶν ὁποίων ἡ ἐντασις καὶ τὸ παράδοξον ἀναπτύσσονται τεραστίως μετὰ τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης, συμβαίνει καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν αὕτη ἀκατάσχετος ριφθῇ εἰς τὸ πέλαγος τῶν ἐπιχειρήσεων. Οἱ γνωρίζοντες τὰ μέρη καὶ οἱ προσεχτικοὶ διαφεύγουσι κατὰ τὸ πλεῖστον, οἱ πλανώμενοι καὶ οἱ τὰ μυθώδη κέρδη караδοκοῦντες ἐπὶ τοῦ πρώτου σκοπέλου κατασυντρίβονται. Ἡ κρίσις δὲν βραδύνει νὰ ἐπέλθῃ καὶ τὸ παράλιον νὰ πληρωθῇ, ὑπὸ ναυαγῶν.

Ἐὰν ἐπιθεωρήσωμεν ἀπὸ γενικωτέρας ὀψεως τὰ ἐκτεθέντα αἷτια, πρέπει ἐξ ἅπαντος νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἔγκειται εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ ἐκτρέπει πάντοτε αὐτὰ τῆς κανονικῆς τροχίας των. Ἴδου ἡ βᾶσις, ἐφ' ἧς ἀναπτύσσονται αἱ δεινότεραι τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων. Εἶναι περίεργον ὅτι αἱ οἰκονομικαὶ κρίσεις ἀναφαινόμεναι πρὸ πάντων ἐν τοῖς πολιτισμένοις καὶ πλουσίοις

λαοίς. Ἴνα πέση τις κάτω, πρέπει νὰ ἴσταται ἀναλόγως ὑψηλότερον. Λαοὶ δὲ πτωχοὶ καὶ βάρβαροι, διατελοῦντες εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα, δὲν φοβοῦνται μείζονα πτώσιν.

Δὲν ὑπάρχει φάρμακον κατὰ τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων ἀνάλογον πρὸς τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα μέσα τῆς Ἰατρικῆς, τὰ ὁποῖα σταματῶσι τῆς νόσου τὴν πρόοδον. Ἡ δύναμις τῶν πραγμάτων εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ κρίσις θὰ ποιήσῃ τὴν περίοδον αὐτῆς εἰς μάθημα τῶν λαῶν, ὅτι πρέπει νὰ ὦσι Προμηθεῖς καὶ οὐχι Ἐπιμηθεῖς. Αἱ οἰκονομικαὶ κρίσεις εἶναι τιμωρίαι τῆς ἀνθρωπότητος, τὰς ὁποίας πρέπει αὕτη νὰ ὑποφέρῃ πρὸς ἐξαγνισμόν. Ὅταν ἀναλογισθῶ, ὅτι πλησίον τοῦ πονηροῦ πίπτει πολλάκις καὶ ὁ ἀθῶος, ἐνθυμοῦμαι τὴν δικαιοσύνην τῶν Ῥωμαίων, ὅταν ἀπεδεχάτιζον τοὺς στασιαστάς λεγεῶνας αὐτῶν χωρὶς περαιτέρω ἔρευναν περὶ τοῦ ἐνόχου καὶ τοῦ ἀθῶου. Πάντοτε ὑπάρχει μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν σωμάτων (ἔθνος, βιομηχανικόν, ἢ στρατιωτικόν τάγμα) ἀλληλεγγύη τις φυσική. Καὶ δὲν εἶναι τις ἐνόχος, εἰμὴ διότι τὸ ἠνέχθησαν ἢ τὸ ἐνεθάρρυνον οἱ ἄλλοι.

Ἰδιαιτέρας ἐπιστάσις δεῖται τὸ οἰκονομικὸν φαινόμενον, καθ' ὃ περιοδικῶς αἱ κοινωνίαι καταλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ καὶ πιστωτικοῦ πυρεττοῦ. Ὅσον τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πίστεως εἶναι γνωρίσματα προχωροῦντος πολιτισμοῦ, τόσον τὸ πάθος αὐτῶν κρύπτει ἀληθῆ κίνδυνον. Ἐν τούτοις δὲν θέλομεν τὸν πολιτισμὸν χάριν αὐτοῦ καὶ μόνου, ἀλλὰ διὰ τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν ὁποίαν ὑπόσχεται. Ὅταν σπεῖρει ὑποσχέσεις καὶ θερίζει καταστροφὴν, σημεῖον ὅτι ὅλα, μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ, ἔχουσιν ἀνάγκην παιδαγωγίας. Ἀλλοίμονον! Δωρῶν οὗτος πελέκεις καὶ βακὴν εἰς τοὺς ἀγρίους τῆς Ἀμερικῆς, ἐθεμελίωσεν ἐπὶ τῆς ἐξοντώσεως αὐτῶν τὸν Νέον κόσμον.

Ὅταν κατὰ τὸ ἔτος 1863—1866 κατέλαβεν τὴν ἀγορὰν τοῦ Λονδίνου ἡ μανία τῶν νέων ἐπιχειρήσεων, παρίστατο αὕτη ὑπὸ τὸ σεμνὸν τῆς νύμφης ἔνδυμα. Τὰ κεφάλαια ἔσπευσαν ἀμέσως νὰ χαιρετήσωσιν αὐτήν. Πληθος ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων μετετρέπη εἰς ἀγωνύμους ἐταιρίας.

Καὶ ἐφαίνετο, ὅτι ἡ ἀνώνυμος τῶν κεφαλαιούχων ἔνωσις εἶναι ἡ μαγευτικὴ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος ῥάβδος. Διοικηταὶ καὶ ὑποδιοικηταὶ, σύμβουλοι καὶ πρόεδροι συμβούλων, ὑπάλληλοι καὶ γραφεῖα, ὅλα ἐμαρτύρουν, ὅτι ἐντὸς τῶν ἐταιρικῶν τούτων ναῶν μεγάλη ἐλατρεύετο θεότης, διότι οἱ ἐν αὐτοῖς ὑπηρετοῦντες ἐτρέφοντο τῇ ἀληθείᾳ μεγαλοπρεπέστατα. Ὅπισθεν ὁμῶς αὐτῶν εἰργάζετο ὁ ἀπὸ μηχανῆς θεός. Εὐφυσεῖς τινες ἐδίδον εἰς τὸν λαόν ὅ,τι ἡ Κίρκη εἰς τοὺς συντρόφους τοῦ Ὀδυσσεῦς. Δὲν ἐχρειάσθη εἰμὴ ἐλαφρὰ πνοή, ἵνα ὅλον τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο καταπέσῃ εἰς ἔρρειπια, τὰ ὁποῖα κατεπλάκωσαν τοὺς κοιμηθέντας ὑπὸ τὰ λαμπρὰ ὄνειρα, τὰ ὁποῖα ὁ δολερὸς Μορφεὺς ἐφύσησεν ἐπ' αὐτῶν. Κατὰ τὴν 9, 10 καὶ 11 Μαΐου 1866 ὁ πανικὸς φόβος εἶχε κυριεύσει τὴν ἀγορὰν τοῦ Λονδίνου. Τὸ πρῶτον σύνθημα τῆς καταστροφῆς ἐδόθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου προεξοφλητικοῦ καταστήματος Overed-Gurney. Τὸ City ἦν κατατετρομαγμένον, ὡς ἀνέπλησίαζεν ὁ ἐχθρός. Ἐντὸς δὲ μιᾶς ἑβδομάδος αἱ πτωχεύσεις ὑπερέβησαν τὰ 610 ἑκατομ. δραχμῶν!

Ἐὰν ἀπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ πυρεττοῦ μεταβῶμεν εἰς τὰ ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἰδίως ἔτους ἐπιχειρηματικὰ καὶ πιστωτικὰ παρ' ἡμῖν φαινόμενα, ἐν πρώτοις προξενεῖ αἰσθησὶν ἀφ' ἑνὸς ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν μεταλλευτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἔντασις τῆς κυκλοφορίας τῶν πιστωτικῶν ἀξιῶν. Δὲν εἶναι ὑπερβολή, εἰν ἀναβιβασθῇ εἰς 200 ἑκατομμύρια ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ ὀλίγῳ τούτῳ διαστήματι δημιουργηθέντων πιστωτικῶν ὀργάνων.

Τόσοι θησαυροὶ ἦσαν ἀραγε κεκρυμμένοι ὑπὸ τὸ ἄγονον τῆς Ἀττικῆς ἔδαφος μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν τὰ κέρδη τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐταιρίας Ἰλαρίωνος Ροῦ ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς μεταλλευτικῆς συνεχίνησαν τὰς Ἑλληνικὰς φαντασίας; Ἡ μήπως χάριν τῶν νέων οἰκονομικῶν δοκιμασιῶν ἐγκατελείφθησαν παλαιοὶ ἀγροὶ εἰς ἐρήμωσιν καὶ ἀναγκαῖαι ὁδοὶ εἰς καταστροφὴν; Ζητήματα σπουδαιότατα, ἐπὶ τῶν ὁποίων πρέπει πρῶτον νὰ ὁμιλήσῃ ὁ χρόνος, ἵνα μελετήσῃ κατόπιν ἡ ἐπιστήμη.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ.

Βεβαίως ἡ ἀρχὴ τῆς ἰδιοκτησίας δὲν ἔχει ἀνάγκη νευτέρων ἀποδείξεων. Εἶναι κατόρθωμα τοῦ πρώτου καταλαβόντος, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας, εἶναι προϊόν τοῦ συναλλάγματος, θέλησις τοῦ νόμου, ἢ ἀπόρροια τοῦ φυσικοῦ δικαιώματος ἀρχαιοτέρα τῆς δυνάμεως τοῦ νομοθέτου, ἀδιάφορον. Δὲν ὑπάρχει σήμερον πολιτισμένος ὄπωσοῦν λαός, μὴ αἰσθανόμενος κατὰ βάθος ἐν τῇ ὑγιειντέρᾳ αὐτοῦ ἀναπτύξει τὴν ἱερότητα τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας.

Προκειμένου περὶ ἀλλοδαπῶν, ἡ μεγάλη αὐτῆ ἀρχὴ πᾶσχει μίαν ἐξαίρεσιν, ἥτις ἀληθῶς εἶναι λίαν κεφαλαιώδης, διότι, καθὼς λέγει ὁ Vattel (Δίκαιον τῶν Ἑθνῶν Β' § 144), ἐκάστη ἐπικράτεια εἶναι κυρία νὰ ἐπιτρέψῃ ἢ ἀρνηθῇ πρὸς τοὺς ξένους τὴν ἀπόκτησιν ἀκινήτων ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῆς». Πολλοὶ ὑπάρχουσιν οἱ λόγοι, οἱ πείθοντες, ὅτι ἡ κυριότης τῆς γῆς δὲν εἶναι ἀδιάφορος πρὸς τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐπικρατείας καὶ τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην διαμόρφωσιν αὐτῆς. Ἀμὰ ὁμως ὑποτεθῇ, ὅτι ἔθνος τι ἐπέτρεψεν εἰς ἀλλοδαποὺς τὴν ἀπόκτησιν ἀκινήτου ἰδιοκτησίας ἐν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ, τότε ἡ ἀπλουστέρα γνῶσις τοῦ δικαίου ἀντιτίθεται κατὰ τῆς μετέπειτα ἀπογυμνώσεως αὐτῶν, ἐκτὸς ἂν πρόκειται περὶ παγίδος, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ ἠθικὴ ὄλων τῶν αἰῶνων μετὰ φρίκης ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον. Ἡ δήμευσις εἶναι ἐξίσου ὀλεθρία καὶ ἀπέναντι τοῦ ἰθαγενοῦς καὶ ἀπέναντι τοῦ ξένου. Δὲν ὑπάρχει ἀποτομώτερος σκόπελος διὰ τὴν ἐθνικὴν τιμὴν καὶ ἐν τούτοις ἢ ἀπὸ 9 Ἀπριλίου ε. ε. ἀπόφασις τῆς Ῥωσικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν κτημάτων τῶν ἀλλοδαπῶν ὀρθοδόξων μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν μαρτυρεῖ, ὅτι τὸ Ῥωσικὸν σκάφος προσέκρουσε κατάπρωρον ἐπὶ τοῦ σκοπέλου τούτου μετὰ πείσματος, τὸ ὁποῖον ἐξηγοῦσι μὲν αἱ

τελευταῖαι κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν συζητήσεις, καταδικάζει δὲ αὐστηρῶς ἡ Κυβερνητικὴ σοβαρότης.

Ἐν πρώτοις ποιεῖ αἴσθησιν ἡ παντελής ἐκ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἔλλειψις τῆς λέξεως δήμευσις. Ἀντεκατέστη αὐτῆ διὰ τῶν ἐξῆς φράσεων (ἄρθρ. 4) «κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς διοικήσεως παραλαβῆν τῶν μοναστηριακῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων,» τὰ ὁποῖα ὑπάγονται τοῦ λοιποῦ (ἄρθρ. 1) εἰς τὴν «δικαιοδοσίαν τοῦ ὑπουργείου τῶν αὐτοκρατορικῶν κτημάτων»: ἐμετριάσθη δὲ ἐπαισθητῶς διὰ τῆς ὑποσχέσεως, ὅτι (ἄρθρ. 3) μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν δαπανῶν τῆς διαχειρίσεως καὶ διευθύνσεως τῶν κτημάτων τούτων τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν (ἄρθρ. 2) θὰ παραδίδωνται πρὸς τοὺς ἰδιοκτῆτας (!) αὐτῶν ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐπιτοπίους περιστάσεις καὶ ἀνάγκας (;). Τὰ εἰσοδήματα ταῦτα συγκεντροῦνται (ἄρθρ. 2) ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν υποθέσεων, τόσον διότι πρόκειται περὶ ἀλλοδαπῶν, ὅσον καὶ διότι δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὑπομόχλιον τῆς Ῥωσικῆς πολιτικῆς κατὰ τὸ γνωστὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐκκλησιαστικοχρηματικὸν σύστημα αὐτῆς. — Τὸ τελευταῖον ἄρθρον τοῦ διατάγματος ἀναγνωρίζει εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας δικαίωμα διαθέσεως, προηγουμένης πάντοτε διοικητικῆς ἐπικυρώσεως. Πικρὰ εἰρωνεία, ἐνθυμίζουσα τοὺς μορφασμοὺς τῆς ἄρκτου πρὶν καταφάγη τὸ θῦμα τῆς.

Τὰ λοιπὰ εἶναι λεπτομέρειαι. Πῶς π. χ. ὁ ὑπουργὸς τῶν αὐτοκρατορικῶν κτημάτων θέλει παραλάβει τὰ κτήματα τῶν ἀλλοδαπῶν μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν καὶ πῶς οὗτος μετὰ τοῦ ἐν Καυκάσῳ Τοποτηρητοῦ δύναται νὰ ἀποφασίζῃ περὶ παντὸς σχετικοῦ ζητήματος. Τοιοῦτοτρόπως ἀνοίγεται εὐρὺ στάδιον ἐκκαθαρίσεως τῶν δικαιωμάτων τῶν μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν, καὶ πρέπει νὰ προσαχθῶσιν οἱ τίτλοι αὐτῶν, ἵνα ἀποδειχθῶσιν αἱ ὑποχρεώσεις των. Γενναῖα ἐξαίρεσις εἰς τὴν θεμελιώδη τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν ἀρχὴν, ὅτι «ἀεὶ ὁ ἐνάγων βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσιν».

Ἡ καταπάτησις τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι προφανής. Μάθημα

ήκιστα οικοδομικόν, τὸ ὅποιον, προκειμένου περὶ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, σταθερῶς μὲν πάντοτε ἀπέφυγεν ἡ Ὀθωμανικὴ Κωνσταντινούπολις, δίδει δὲ προθύμως ἡ Χριστιανικὴ Πέτρούπολις. Θὰ ἐκίνοι δὲ τὴν γενικὴν ἐκπληξιν τοῦ κόσμου, εἰάν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἰσλαμισμού ἦν ἀρκούντως ἰσχυρὸς, ὥστε νὰ καταστήσῃ σεβαστὴν τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ὀρθοδόξων ὑπηκόων του ἐντὸς χριστιανικοῦ κράτους, τὸ ὅποιον ἐπὶ πολὺν χρόνον ἠξίωσε τὴν προστασίαν τῆς Ὀρθοδοξίας! Ἐξ ἅπαντος ἐν τῇ ἐνώσει, τὴν ὁποίαν ὁ ὑπέρτατος νόμος τῶν περιστάσεων κατεργάσατο ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ Χριστοῦ καὶ Μωάμεθ, περιέχεται ἀρχὴ ἀξίας δυσυπολογίστου, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ βραδύνη τὸ μέλλον νὰ ἀναπτύξῃ. Τόσον ἀληθεύει, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης εἶναι τὸ μεγαλειότερον μυστήριον τῆς γῆς!

Ἀνεξαρτήτως πρὸς τὴν ἐποψιν ταύτην ἀσθενέστατον δικαιολόγημα ἤθελεν ἐπικαλεσθῆ ἡ Ῥωσικὴ κυβέρνησις ἐκ τοῦ ὅτι πρόκειται περὶ ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων. Ἡ ἀναγκαιότης τοῦ κλήρου εἶναι ζήτημα τῆς ἰθαγενείας αὐτοῦ. Ἐὰν οὗτος ἔχῃ ἀκινήτους ἰδιοκτησίας ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, δὲν ἔπεται, ὅτι ἡ ξένη ἐπικράτεια δύναται νὰ τὸν καταδικάσῃ εἰς ἀσιτίαν. Ἐν γένει τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν σωματείων (πολιτικῶν ἢ ἐκκλησιαστικῶν) ἡ ὑπάρξις καὶ ἡ περιουσία θεωροῦνται παραρτήματα τῆς ἐπικρατείας, εἰς ἣν αὐταὶ ἀνήκουσιν. Δύναται δὲ καὶ ἔθνος, ὅπως καὶ κοινότης καὶ ἀτόμῳ νὰ ἔχῃ περιουσίαν ἐντὸς ἐπικρατείας ξένης. Ἡ Ῥωσσία π. χ. χέκτηται ἐν Παρισίοις, ἐν Γενεύῃ, ἐν Ἀθήναις ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας οὐδεὶς πώποτε ὠνευρεῦθη, ὅτι δικαιούται μίαν ἡμέραν νὰ ρυθμίσῃ κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἀπὸ 9 Ἀπριλίου 1873 Ῥωσικῆς ἀποφάσεως. Καὶ μ' ὄλον τὸν θόρυβον, τὸν ὅποιον προξενεῖ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους τὸ ἐκτὸς πάσης χρησιμότητος καὶ μόνον πρὸς ἐπίδειξιν φοβεροῦ κωδονοστάσιον τῆς Ῥωσικῆς ἐκκλησίας, ὁ κόσμος διαβαίνει, φράσσων τὸ οὖς καὶ οὐδόλως ἀπορῶν, τίνος ἔνεκεν ἡ ἀστυνομικὴ τῆς πόλεως ἀρχὴ δὲν φροντίζει περὶ τοῦ τυμπάνου τῆς ἀκοῆς τῶν περιοίκων.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΤΩΝ ΥΠΟ ΑΝΩΝΥΜΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΚΟΙΝΟΝ

ΔΙΑΔΟΜΕΝΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ.

Ὅταν ἐν τινι καταστατικῷ ἀγωνύμῳ ἐταιρίας προσφέρεται εἰς τὸ κοινὸν δεδομένος ἀριθμὸς μετοχῶν, ἡ προσφορὰ αὕτη εἶναι τόσον ὑποχρεωτικὴ, ὅσον μαρτυρεῖ ἰδιαιτέρως ἢ ἐπερχομένη ἐπιχώρισις τοῦ καταστατικοῦ ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐπόψεων ἔχει ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ κοινοῦ. Ἐπιθέτω λοιπὸν, ὅτι τοιοῦτοτρόπως καταρτίζεται τέλειον συναλλάγμα μεταξὺ τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς ἐταιρίας, κατὰ τὸ ὅποιον αὕτη μὲν δὲν δύναται νὰ μὴ δώσῃ τὰς προσενηχθείσας μετοχὰς, τὸ κοινὸν δὲ ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς νὰ λάβῃ ἢ νὰ μὴ λάβῃ. Τοιαῦτα συναλλάγματα δὲν εἶναι ἀγνωστα ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, οὐδ' ἀντιβαίνουν εἰς τὴν καθαρὰν τῶν ἐνοχῶν ἐννοίαν. Ὅπως δὲ πρόκειται περὶ σχέσεως τοῦ δημοσίου δικαίου, ἥτις ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν ἐποψιν ὑποχρεώσεως τῆς ἐταιρίας πρὸς τὸ κοινόν.

Αὕτη εἶναι ἡ γενικωτάτη τοῦ δικαίου ἐποψίς. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ εἰδική, ἥτις εἶναι ἀκλόνητος, διὰ τοὺς πρακτικοὺς δὲ ἀναμφισβήτητου ἀξίας. Ἴδου πῶς παρίσταται αὕτη. Ἐνῶ ἀφ' ἐνός ἡ ἀνώνυμος ἐταιρία προκηρύσσει, ὅτι προσφέρει εἰς τοὺς ἐγγραφησομένους τὰς ὀρισθείσας μετοχὰς αὐτῆς ἐπὶ προηγουμένη καταθέσει τοῦ ἀντικειμένου αὐτῶν, ὀλοκλήρου ἢ ἐν μέρει, εἰς τὸ ταμεῖον αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου οἱ ἐπιθυμοῦντες προσέρχονται, καταθέτουσι τὸ τίμημα καὶ λαμβάνουσι τὰς κανονικὰς περὶ τούτου ἀποδείξεις. Ἐὰν τοιοῦτοτρόπως ὑποθέσωμεν, ὅτι προσφέρονται ὑπὸ τῆς ἐταιρίας 100 000 μετοχαὶ καὶ ὅτι προσῆλθον μόνον 100 000 ἄνθρωποι ζητοῦντες ἕκαστος ἀγὰ μίαν, ἰδοὺ συνήφθησαν 100 000 συναλλάγματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει ἀντικείμενον μίαν μετοχὴν. Δύναται ἡ ἐταιρία νὰ δώσῃ εἰς τὸν Πέτρον καὶ νὰ μὴ δώσῃ εἰς τὸν Παῦλον; Βεβαίως ὄχι· διότι ἐν τῇ αὐτῇ περιπτώσει θὰ παρεβίαζε δύο ἐνοχὰς, τὴν ἀρχικὴν τῆς πρὸς τὸ κοινὸν δόσεως τῶν μετοχῶν, ἐφ' ὅσον ἡ μετοχὴ τοῦ Παύλου δὲν ἐζητήθη ὑπὸ ἄλλου, καὶ τὴν εἰδικὴν τῆς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Παύ-

λου συμφωνίας, ἐν ἣ ἐκείνη μὲν ἐπρότεινε, οὗτος δὲ ἐδέχθη ἐν ἀμοιβαίᾳ ἐκατέρωθεν ἐπιγνώσει καὶ θελήσεων συναντήσῃ.

Ἐάν ὁμοίως ὑποθέσωμεν, ὅτι ζητοῦνται ὑπὸ τοῦ κοινοῦ πλείονες τῶν προσφερομένων μετοχῶν, ἢ τί θέλει συμβῆ;—Θὰ προτιμηθῶσιν ἄρα γε οἱ προλαβόντες νὰ ἐγγραφῶσιν;—Ἐάν ὄχι, τίς ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς διανομῆς;—Ἐάν τὸ ἔχη ἡ ἐταιρεία, ἢ ἐξάσκησις τοῦ δικαιώματος τούτου ἀνήκει εἰς τὸ δοκοῦν αὐτῆς;—Θέλω μελετήσῃ ἰδιαιτέρως ἕκαστον τῶν τριῶν τούτων θεμάτων.

α). Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον, ἐπειδὴ ὅλοι αἱ ἐντὸς τῆς προθεσμίας ἐγγραφῆς λογίζονται σύγχρονοι, δὲν ὑπάρχει δικαίωμα προτιμήσεως ὑπὲρ οὐδεμιᾶς καὶ τὸ παράδειγμα τῶν ἐπιμελεστέρων παρθένων τοῦ Εὐαγγελίου δὲν ἐφαρμόζεται ἐνταῦθα. Ὑποθέσωμεν, ὅτι, προσφερομένων 100 000 μετοχῶν, ζητεῖται ἀνά μίαν ὑπὸ 500 000 ἀνθρώπων. Πρῶτον μὲν μέθοδος παρουσιάζεται τότε ἡ τῆς κληρώσεως. Ἐάν ἐν τοῖς δημοκρατικοῖς πολιτεύμασιν ὁ κληρὸς ἀπένειμε τὸ ἀξίωμα μιᾶς θέσεως εἰς 30 χιλ. ὑποψηφίους, δὲν βλέπω τὸν λόγον διὰ τί μία μετοχὴ νὰ δοκιμάζῃ μείζονα δυσκολίαν. Ἐάν ὑποθέσωμεν, ὅτι αἱ ἐγγραφῆς ὁρῶσιν ἄνισα πᾶσα, τότε ἡ πρώτη ἰδέα παρίσταται ἡ τῆς συμμέτρου διανομῆς. Ὁ αἰτήσας λοιπὸν 1000 μετοχὰς διατέλει ἐν τοιούτῳ λόγῳ πρὸς τὸν αἰτήσαντα 100, ὡς 10 : 1. Ἡ τοιαύτη μέθοδος διανομῆς στήριζεται εἰς τὴν ἀναλογικὴν ἰσότητά, οὐχὶ τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ τῶν κεφαλαίων. Ὄταν ὁμοίως προσφέρονται εἰς τὸ κοινὸν 100 000 μετοχῶν, προσέρχονται δὲ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς ἐταιρείας 10 000 ἄνθρωποι ζητοῦντες αὐτὰς, δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τις μεταξὺ αὐτῶν «δὲς εἰς ἐμὲ πλείονα, διότι εἶμαι πλουσιώτερος». Εὐρίσκω πολὺ λογικὸν νὰ τῷ κλείσωσι τὸ στόμα οἱ ἄλλοι ὅταν ἐπίσης πληρῶναι καὶ ὁ πτωχότερος, τοιαύτη γλῶσσα εἶναι πολὺ ἀυθάδης. Ἡ λογικαιτέρα τότε μέθοδος συνίσταται εἰς τὴν διανομὴν τῶν μετοχῶν κατὰ τόσας ἰσας μερίδας ὅσοι εἶναι καὶ οἱ ἐγγραφέντες. Ἐάν τινὲς δὲν κατέθεσαν τὴν κανονικὴν προκαταβολὴν τῆς ἀναλογούσης αὐτοῖς μερίδος, τὸ ἔλλειμμα διανέμεται συμμέτρως μετὰ τῶν καταβαλόντων πλείονα τῆς ἑαυτῶν μερίδος.

Κατὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἀντιτάσσεται ἡ ἀκόλουθος κυριωτάτη ἀντίρρηση, ἥτις ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔποψιν ἀποτελεῖ τῷ ὄντι πραγματικὸν κίνδυνον. Ἐάν ὑποτεθῆ, ὅτι αἱ προσφερόμεναι μετοχαὶ μεταβαλῶσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐνδεεστέρων, τότε εἰς τὴν ἐλαφροτέραν πνοὴν αἱ πιστωτικαὶ τῆς ἐταιρείας ἀξίαι συνωθοῦνται καὶ συγκαταστρέφονται εἰς τὸν κρημνὸν τῆς ὑποτιμήσεως. Ὅτι μόνον τὰ βαρέα

βαλάντια δύνανται νὰ ἀνθέξωσι πλείονα εἰς τοὺς ἀνεμοστροβίλους τῆς πιστωτικῆς ἀγορᾶς, οὐδεμίαν ἀμφισβόλια. Μὴ λησμονήσωμεν ὅμως, ὅτι ἡ δυνατὴ κατὰ τοῦτο πρόνοια ἀπαντᾶται ἐν τῷ συστήματι τῶν ἰδρυτῶν ὅταν οὗτοι, χονδροὶ κεφαλαιοῦχοι, κρατοῦσι τὸ ἥμισυ τῶν ὅλων τῆς ἐταιρείας μετοχῶν, ὑποτίθεται, ὅτι ὑπάρχει τὸ ἀνάλογον ἔρμα εἰς τὸ ἐταιρικὸν σκάφος. Ὄταν δὲ οὗτοι ῥίπτουσιν αὐτὸ εἰς τὸ πέλαγος, μὴ παραπονῶνται διὰ τὴν ἀπόστασιν τοῦ λιμένος. Ἐντεῦθεν ἐξάγεται, ὅτι δὲν ὑπάρχει περίπτωσις οὐσίας τοῦ δικαίου εἰς τὸν βωμὸν τοῦ ὠφελίμου.

β). Τὸ δικαίωμα τῆς διανομῆς ἀνήκει ἀποκλειστικῶς, οὔτε εἰς τὴν ἐταιρίαν, οὔτε εἰς τοὺς ἐγγραφόμενους, ἀλλ' εἰς ἀμφοτέρους. εἶναι τῆ ἀληθεία παράδοξον, ὁ ἕτερος τῶν συμβαλλομένων νὰ κανονίζῃ τὰ δικαιώματα τοῦ ἑτέρου! Ἐπρεπε μίαν ἐπιτροπὴν, ἐλεγχομένην ὑπ' ἀμφοτέρων νὰ διανέμῃ τὰς μετοχὰς. Ἐκ τῆς ἐπόψεως τοῦ δημοσίου δικαίου ἐπιτροπὴ Κυβερνητικὴ ἐδύνατο ἐν ἐλλείψει ἰδιωτικῆς νὰ ἐκτελέσῃ ὅλην τὴν ἐργασίαν ταύτην. Ἐἴτε ἐπὶ τοῦ προτεινομένου συστήματος τῆς μεταξὺ τῶν ἐγγραφέντων προσώπων ἰσότητος, εἴτε ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τῆς μεταξὺ τῶν ἐγγραφέντων κεφαλαίων ἀναλογίας, τὸ ἔργον δὲν παρουσιάζει δυσχέρειαν τινά.

γ). Ἡ κοινὴ ἐν τούτοις πρακτικὴ ἐμπιστεύεται εἰς τὴν ἐταιρίαν τὴν μεταξὺ τῶν ἐγγραφέντων μετόχων διανομὴν. Ἡ ἐμπιστοσύνη ἄρα γε εἶναι ἀνεξέλεγκτος; Ὑποθέτω, ὅτι ἀκολουθεῖ αὕτη τὸ ἔμῳ περὶ διανομῆς σύστημα ἢ τὸ τῆς ἀναλογικῆς τῶν κεφαλαίων ἰσότητος, ἢ μίχτόν τι ἐξ ἀμφοτέρων συστημάτων. Ἐχει ἄρα γε τὸ δικαίωμα νὰ παρεκκλίνῃ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀπαξ χαράχθαις ὁδοῦ, εἴτε πρόκειται περὶ ἑνὸς, εἴτε περὶ πλείονων; Δύναται π. χ. εἰς τὸν μὲν νὰ δώσῃ ὅσας ἐζήτησε μετοχὰς, εἰς τὸν δὲ τὸ δέκατον ἢ εἰκοστὸν καὶ εἰς τὸν δὲ καθόλου, συμβουλευομένη τὰς συμπαθείας ἢ τὰς ἀντιπαθείας αὐτῆς, ἐννοοῦσα νὰ ποιήσῃ χάριν ἢ νὰ προξενήσῃ ζημίαν, ὡς ὅταν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αἱ μετοχαὶ, μόλις προκηρυχθεῖσαι, βεβαίως εἰσέρχονται εἰς τὸ στάδιον τῆς ὑπερτιμήσεως; Τοιαύτη διαχείρησις τῆς ἐμπειπιστευμένης τῆς ἐταιρείας διανομῆς εἶναι ἐντελῶς ἀυθαίρετος. Καὶ ἂν ἔλλειπον οἱ κανόνες τοῦ θετικοῦ δικαίου, ὁμιλοῦσιν ἰσχυρῶς οἱ κανόνες τοῦ φυσικοῦ, τὸ ὅποιον ὁσάκις ἡ νομοθεσία σιωπᾷ διδάσκει «*ex hoc ope aequo*». Ἡ ἀρχὴ, καθ' ἣν οὐδεὶς πρέπει νὰ πλουτῇ ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ἄλλου, εἶναι καθολικὴ τοῦ δικαίου ἀρχή. Οὐ δὲ συγχωρεῖται νὰ αὐξάνῃ τις τὴν περιουσίαν ἑαυτοῦ ἢ ἑτέρου, ἀφαιρῶν ἀλλοτρίαν. Ἐπομένως ἀναγκαίως

ἐπὶ τοιούτων ὑποθέσεων ἢ μεγαλειτέρα δημοσιότης. Δὲν ἀρκεῖ ἡ δημοσίευσίς τοῦ γενικοῦ ποσοῦ τῶν ἐγγραφομένων μετοχῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀριθμητικὴ πρόοδος τῶν διαφόρων ἐγγραφῶν πρὸς ἀλλήλας. Καὶ πάντα ταῦτα εἶναι ἀσήμαντα ἀνευ τῆς ἀναποφεύκτου βάσεως, ἣτις εἰς πᾶν στάδιον τῆς βιωτικῆς ὀνομάζεται εὐθύτης καὶ ἣτις ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀναλύεται εἰς τὴν ἐξῆς ἐνδόμυχον ἐρώτησιν, ἣτις ἔχει πλειότεραν ἐννοίαν νομικὴν τῆς ὅσης κοινῶς νομίζεται. Ἐὰν γὰρ, εἰάν αἱ ὑποθέσεις τῆς ἐταιρίας ἤρχιζον κακῶς καὶ εἰάν δὲν συνεπλήροῦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναγκαίων ἐγγραφῶν, ἐδύνατο οἱ ἅπαξ ἐγγραφέντες νὰ ζητήσωσι τὴν ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς αὐτῶν ἀπαλλαγὴν; ἢ εἰάν βεβαίως δὲν ἐδύνατο, ἡ ἐταιρία δὲν πρέπει νὰ ἔχη δύο μέτρα, ἐν δι' ἑαυτὴν καὶ ἐν διὰ τοὺς ἄλλους.

Τὸ ζήτημα λαμβάνει πλειότερον διαφέρον, ὅταν πρόκειται περὶ συναγωνισμοῦ τῶν ἐταιριῶν πρὸς ἀλλήλας. Εἰσέρχεται ἄρα γὰρ εἰς τὴν ἀρμονικὴν τοῦ συναγωνισμοῦ ἰδέαν ὁ ἀποκλεισμός τῶν μελῶν δεδομένης ἐταιρίας ἐκ τῆς διανομῆς τῶν μετοχῶν ἐτέρας, ὅταν ταῦτα ἐγγράφονται ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ κοινοῦ ἄτομα; Ὑποθέτω, ὅτι ἀντίθετα συμφέροντα διακρούσι τὰς ἐταιρίας ταύτας καὶ μάλιστα, χάριν μεζονος ἐν τῷ θέματι καθαρότητος, ὅτι τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐταιριῶν εἶναι μετὰ αὐτῶν ἐπίδικον. Ἡ λύσις τοῦ ζητήματος ἀποβαίνει εὐχερσεστάτη ἅμα ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὁ ἐπὶ τῶν ἀνιονόμων ἐταιριῶν ἀμείλικτος νόμος τῆς πραγματικότητος, καθ' ὃν αἱ μετοχαὶ αὐτῶν πωλοῦνται ὅπως ὅλα τῆς ἀγορᾶς τὰ προϊόντα. "Ἴνα εἰπῆ τις εἰς τούτους μὲν «ἐπιτρέπεται ὑμῖν ἡ ἀγορὰ», εἰς ἐκείνους δὲ, «οὐχί», δεικνύει πολλὴν ἀδυναμίαν πρὸς τοὺς Ῥωμαίκοὺς χρόνους τῶν extra commercii. "Ὡστε καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, καθ' ἣν ἐταιρία τις ἀποκλείει τῆς διανομῆς τοὺς ἐκ τῆς ἐτέρας ἐν ταῖς μετοχαῖς αὐτῆς ἐγγραφέντας διὰ τὸν φόβον μὴ οὗτοι εἰσέλθωσιν εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς ἐταιρίας ἢ ἀπολαύσωσι τῶν ὠφελειῶν αὐτῆς, ὁ σκοπὸς δὲν ἐπιτυγχάνεται. Ἐπ' ἐναντίας ἐπιτυγχάνεται ἕτερον ἀποτέλεσμα σημιαντικώτατον, ἅμα ὑποθετῆ, ὅτι ὅλα ἢ τὰ πλεῖστα μέλη τῆς ἀντιθέτου ἐταιρίας γίνονται μέλη τῆς περὶ τῶν μετοχῶν τῆς ὁποίας πρόκειται. Ἐν τῷ ἀστυκῷ δικαίῳ, ὅταν κληρονομῆ τις τὸν ὀφειλέτην ἢ τὸν δανειστὴν αὐτοῦ, συμβιβάζεται εἰς τοιοῦτον τρόπον μετ' αὐτοῦ, ὥστε δὲν ὑφίσταται πλέον ἔρις. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου χωρὶς τὴν μεσολάβησιν τοῦ Χάρονος συμβιβάζονται τὰ διεστῶτα διὰ μόνης τῆς μεσολάβησεως τοῦ Ἑρμοῦ. Εἶναι τῷ ἄντι ἀξιολογόν τοῦτο.

Εἰς μίαν μόνην περίπτωσιν ἔχει πρακτικὴν ἀξίαν ὁ ἀποκλεισμός

τῶν μελῶν τῆς ἀντιπάλου ἐταιρίας ὅταν προωινίζηται μὲν ὑπερτίμησις εἰς τὰς νέας μετοχάς, ἢ ἐκδίδουσα δὲ αὐτάς ἐταιρία δὲν θέλει νὰ ὠφεληθῶσι τὴν ὑπερτίμησιν οἱ ἀντίπαλοι αὐτῆς. Ἀπαιτεῖται τότε ἔρευνά τις περὶ τῶν μελῶν τῆς ἀποκλεισθησομένης ἐταιρίας, οὐχὶ ἐντελῶς εὐκόλως ἐνεκεν τοῦ εὐκινήτου τῆς κυκλοφορίας τῶν μετοχῶν αὐτῶν ἀκολουθῶς ἀποδείξαι, ὅτι τὰ ἄτομα ταῦτα δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸ κοινόν, ὑπὲρ αὐτῶν γένει προσφέρονται ἀρχικῶς αἱ μετοχαί. Ἔργον τῆ ἀληθείας δυσχερέστατον ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον εὐκολώτατον εἶναι νὰ ἀποδειχθῆ, ὅτι ἡ ῥήτρα κοινῶν ἐπενοήθη ἐπὶ τοῦ προκειμένου κατ' ἀντίθεσιν μόνον πρὸς τοὺς ἰδρυτάς, οἵτινες συνήθως φυλάττουσι δι' ἑαυτοὺς τὸ παχύτερον μέρος.

Δεδόσθη δὲ, ὅτι ἀνευρίσκονται τὰ ἀποκηρυκτέα μέλη ποῖον εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα; Ἐκθεσις εἰς ζημίαν μετακομίσεως χρημάτων μέχρι τοῦ ταμέλου τῆς ἐταιρίας καὶ στέρησις τοῦ κέρδους τῆς ὑπερτιμήσεως, τοῦτέστι ζητήματα δικαστικά, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἔρευναν δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ εἰσέλθω, διότι εἶναι ἐνδεικτικώτερον τὸ πάθημα τοῦ ποιμενικοῦ παιδός, ὅστις, ἵνα προσκαλῆ εἰς μάτην τοὺς γείτονας, ἀφέσθῃ κατόπιν ὑπ' αὐτῶν εἰς τὴν διακρίσιν τοῦ ἐπελθόντος λύκου.

ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ.

Εἶναι περίεργον οἰκονομικὸν φαινόμενον, ὅτι τὰ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1862 ἐθνικὰ χρέη τῆς Ἑλλάδος εἶδον νὰ ἀναβῶσι καὶ νὰ καταβῶσι πολλὰ ὑπουργεῖα τὴν κλίμακα τῆς Κυβερνήσεως. Χωρὶς νὰ αἰσθανθῶσι τὴν ἐλάχιστην ταραχὴν. Σημεῖον ὅτι ἐν τῇ νῆα τάξι τῶν πραγμάτων ἡ δύναμις δὲν κείται ἐν τῇ Κυβερνήσει ἀλλ' ἐν τῷ λαῷ. Ἐν τούτοις, προκειμένου ἐσχάτως ἐν Παρισίοις νὰ ἐκλεχθῆ βουλευτῆς ἢ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν K. Rémusat, δημοκράτης συντηρητικὸς, ἢ ὁ πρόην δήμαρχος K. Barodet, δημοκράτης ῥιζοσπάστης, τὸ δημόσιον χρέος τῆς Γαλλίας ἐκ μόνης τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ τελευταίου ὑπετιμήθη. Ὅταν ἐν τινι χώρῃ συναγωνίζωνται δύο ἢ πλείονες ἀρχαὶ περὶ τῆς μορφῆς τῆς πολιτείας, εἰς πρώτην ἀφορμὴν κλονίζεται τὸ καθεστῶς καὶ μετ' αὐτῶν ὅλων τῶν συμφερόντων ὁ σύνδεσμος. Δύνασθε λοιπὸν ἐν Ἑλλάδι νὰ σατυρίζητε τοὺς πολιτικοὺς αὐτῆς ἄνδρας προξενεῖ τοῦτο ἰλαρότητα καὶ εἶναι τῆς πόλεως ταύτης ἀρχαῖον δημοκρατικὸν ἐλάττωμα. Ἐν τούτοις

μὴ βάλετε χεῖρα ἐπὶ τοῦ πολιτεύματος, διότι ἄμέσως θὰ ἀρχίσῃ ἡ κατακρήμνις. — Ἴδου εἰς ποίας τιμὰς ἐπωλοῦντο τελευταῖον αἱ ἐθνικαὶ ὁμολογίαι, τῶν μὲν 6 ἑκατομ. δρ. 96—98, τῶν δὲ 28 ἑκατομ. τὸ 9 τοῖς $\frac{1}{10}$ δρ. 294—294 $\frac{1}{2}$, τὸ 8 τοῖς $\frac{1}{10}$ δρ. 284—284 $\frac{1}{2}$, τῶν 4 ἑκατομ. δρ. 283—284, καὶ τῶν 9 ἑκατομ. φρ. 530—540.

Ἡ ἐν τῇ πιστωτικῇ ἀγορᾷ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ πᾶσαν σχεδὸν ἑβδομάδα τελευταῖον εἰσροὴ νέων πιστωτικῶν ἀξιών δὲν ἀνέπτυξεν εἰσέτι ὅλην τὴν οἰκονομικὴν αὐτῆς ἐπιρροήν. Ἐὰν διακρίνωμεν τὰ μεγάλα πιστωτικὰ καταστήματα, τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, τῆς ὁποίας αἱ μετοχαὶ ἀπὸ 2 940 δρ. κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰανουάριον, ὑψώθησαν νῦν εἰς 2 925, τῆς Ναυτικῆς Τραπεζῆς τοῦ Ἀρχαγγέλου, τῆς ὁποίας αἱ μετοχαὶ πωλοῦνται ἀντὶ 114—115 φρ. καὶ τῆς Γενικῆς Πιστωτικῆς Τραπεζῆς, τῆς ὁποίας ἡ ἀμοιβὴ εἶναι σταθερῶς ἀπὸ 32 $\frac{1}{2}$ —34, τὰ λοιπὰ καθιδρύματα δὲν ἔχουσιν οὕριον τὸν ἀνεμον. Ἡ πιστωτικὴ ἡμῶν ἀγορὰ κυβερνᾶται, τὸ γε νῦν ἔχον, ὑπὸ τῶν μετοχῶν τῶν Μεταλλουργείων τοῦ Λαυρίου, τῶν ὁποίων ἡ ἀμοιβὴ ταχέως ὑπερέβη τὰ 30 φρ. φθάσασα δὲ ὡς ἀπὸ συγκινήσεως τὰ 90, ἔμεινε ἤδη σταθερὰ μεταξὺ 65—75. Ἐνῶ κατὰ κανόνα αἱ λοιπαὶ μεταλλευτικαὶ ἐπιχειρήσεις ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ μέλλοντος, τὸ ὁποῖον, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν μετοχῶν τῆς Καρύστου (ὑπερτίμ. 205—210 φρ.), δὲν εἶναι κακὸς βοηθός, μόνον τὰ Μεταλλουργεῖα τοῦ Λαυρίου ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα, ὅτι ἐργάζονται μετὰ βιομηχανικῆς σπουδαιότητος, ἥτις ἀναδιβάλλει αὐτὰ εἰς τὴν πρώτην τῆς Εὐρωπαϊκῆς μεταλλουργίας τάξιν. Ἐντὸς τοῦ καπνοῦ, τὸν ὁποῖον αἱ κάμιννοι αὐτῶν νυχθημερῶν ἐκβάλλουσιν, ὑπάρχει ἀλήθεια τις, τὴν ὁποίαν δὲν κατώρθωσε νὰ σκιασῇ ἡ μίσθωσις τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώην παρὰ τῷ Ἀρζέω Πάγω Εἰσαγγελέως. Ἐὰν ὑπάρχωσιν ἐπιχειρήσεις, ἐν αἷς τὰ ὀνοματοδελεῖσματα εἶναι ἀναπόφευκτα, ἐν τῇ προκειμένῃ τὸ Λαυριωτικὸν ζήτημα, τὸ γῆν καὶ θάλασσαν διαταράξαν, ἦν ὑπὸ ἐπιχειρηματικὴν ἐποψίν ὁ καλλίτερος ἄμα καὶ ἀδολώτερος κῆρυξ.

Ἀκριβῶς εἰπεῖν, αἱ νέα πιστωτικὰ ἀξία δὲν εἰσῆλθον εἰς τὴν κανονικὴν αὐτῶν ὁδόν, ἐφ' ὅσον τὸ μέρισμα, ὅπερ εἰσέτι δὲν ἔδωσαν, ἀποτελεῖ τὸν Λυδῖαν τῶν ἐπιχειρήσεων λίθον. Ἔστι ὅμως ἐξαιρέσις ὑπὲρ τῆς Μεταλλευτικῆς Ἑταιρίας, ἥτις οὐχὶ παντάπασιν ἀκόπως ἔδωκε μέρισμα τῇ παρελθούσῃ ἐξαμηνίᾳ καὶ τῆς ὁποίας αἱ μετοχαὶ, κατὰ συνέπειαν διαθέσεώς τινος τοῦ ἐν Ἀντιπάρῳ μεταλλεῖου τῆς, ὑπέσθησαν τελευταῖον ἀξιομειώσεις ἀποτόμους, ἀξίας ἰδιαίτερας ἐρεύνης.

Ἰπὸ τὴν ἐποψίν τῶν διεθνῶν σχέσεων τῆς ἡμετέρας πιστωτικῆς ἀγορᾶς, ἡ Κωνσταντινούπολις ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀντιζύγιον αὐτῆς. Εἶναι περιεργόν, ὅτι ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγορὰ ἔχει τι νοσηρὸν, ὅσον ἀφορᾷ τὰ δάνεια τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας, τὰ ὁποῖα ὠθοῦνται πρὸς τὴν ὑποτίμησιν, ἀφ' ἑτέρου τὰ μὲν δάνεια τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας διατελοῦσιν ἐκεῖ εἰς μέγιστον ζήτησιν, εἰς δὲ τὰς μετοχὰς τῆς Γενικῆς Πιστωτικῆς Τραπεζῆς καὶ τῶν Μεταλλουργείων τοῦ Λαυρίου ἐδίδετο ἀμοιβὴ κατὰ τὴν 19 Ἀπριλίου ε. ἔ. 37 φρ. ἐπὶ τῶν μὲν καὶ 70 ἐπὶ τῶν δέ. Λί λοιπαὶ πιστωτικαὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀξία δὲν διέβησαν ἐτι τὰ ὅρια τῆς ἐπικρατείας. Τοιοῦτοτρόπως ὅσοι γνωρίζουσι τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τῆς εὐρύτητος τῆς ἀγορᾶς δὲν ἀμφιβάλλουσι περὶ τῶν ἐκ τῆς συσσωρεύσεως κινδύνων.

ΧΡΟΝΙΚΑ.

Διάφορα ἀπὸ τῆς παρελθούσης δεκαετηρίδος φαινόμενα τοῦ πολιτειακοῦ τῆς Ἑλλάδος βίαια μαρτυροῦσιν, ὅτι ὑπὸ τὴν γῆν αὐτῆς ἀνταγωνίζονται μετὰ δραστηριότητος, οὐχὶ ἐντελῶς ἀναξίας προσοχῆς, δύο ἀντιθέτοι ἀρχαί· ὁ ἀπολυτισμὸς καὶ ἡ ἐλευθερία. Παρεκβάσεις τινεὶ τῆς δευτέρας χρησιμεύουσιν εἰς τὸν πρῶτον ὡς εὐλογοφανῆ ἐπιχειρήματα· καὶ ἡ ἐλευθερία εἶναι πολὺ εὐερέδιστος, ἵνα ὑποφέρῃ στενοχωρίας τινος ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων. Ἡ διακοπὴ λοιπὸν τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς ἔδωκε κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα πολλὰς ἀφορμὰς εἰς ἀμοιβαίας ἀντεγκλήσεις. — Ἐν τούτοις τὸ μέλλον προφανῶς ἀνήκει εἰς τὴν ἐκ διαλειμμάτων πολλάκις βεβαιωθείσαν ἀπόφασιν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Λαοῦ, ἵνα διοικήσῃ τὸν τόπον δι' ἐπιτροπῶν, τὰς ὁποίας ἡ συνταγματικὴ γλῶσσαι ὀνομάζει ὑπουργεῖα. Ἡ ἀπλή αὕτη ἰδέα ἀποτελεῖ τὴν δυνατὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος μέθοδον εἰς κανονικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτειακοῦ ἡμῶν βίου. Ὅσα ἀναπτύσσονται οἱ λαοί, τόσα θύουσιν εἰς τὸν βωμὸν τῆς αὐτοδιοικήσεως. Οἱ ἀπολυτόφρονες λοιπὸν πρέπει πρῶτον νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι ὁ ἥλιος ἔστη ὑπὸ τὰς διαταγὰς Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ἵνα τὸν ὀπισθοδρομήσωσιν αὐτοί.

— Ο οικονομικός βίος τῆς Ἑλλάδος διατελεῖ ὑπὸ ἰδιαιτέρους αὐτῶ ὄρους. Καθ' ἐκάστην δημιουργεῖ νέους ὀρίζοντας. Ἐὰν ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων, πρὸς τοὺς ὀποίους ἐχορήγησεν ἰσχυρὰν πρωτοβουλίας βοήθειαν ὁ ἔξω ἀνατολικὸς πρὸ πάντων Ἑλληνισμὸς διὰ τῶν τελευταίων μεγάλων Ἀθηναϊκῶν συνεταιρισμῶν, καταβῶμεν μέχρι τῶν κατωτέρων στρωμάτων τῆς ἐθνικῆς οικονομίας, ἐκπληξιν θέλομεν συναθροίσει. Τόσον μεγάλη εἶναι ἡ δραστηριότης τοῦ νέου τῆς Ἑλλάδος οικονομικοῦ σταδίου. Αὐταὶ αἱ ἐξοχικαὶ κοινότητες, κατὰ πρῶτον ἄπλοι θεωρεῖται, ἤρχισαν νὰ λαμβάνωσι βαθμηδὸν οὐσιώδεις μέρους εἰς τὴν γενικὴν κίνησιν. Πρὸ τριῶν π. χ. ἐτῶν ἐσχηματίσθη ἡ μικρὰ ἐταιρία τοῦ ἐξοχικοῦ λαοῦ τῆς Ἀττικῆς, ἡ «Κοινότης Κηφισιάς», καὶ ἐπὶ μετοχῆς 300 δραχμῶν ἔδωκε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μέρος 120. Διὰ πόσας μεγάλας τῶν πόλεων ἐταιρίας τὰ κέρδη ταῦτα εἶναι μυθώδη!

— Ἡ ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ ἐπικρατεῖα ἀνάπτυξις τῆς σιδηροδρομικῆς βιομηχανίας εἶναι ἀξία πάσης προσοχῆς. Τοιοῦτοτρόπως ἀπεπερατώθη ἐσχάτως ὁ μεταξὺ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως σιδηρόδρομος, ὅσον οὕτω δὲ ἡ χρῆσις αὐτοῦ δίδεται εἰς τὸ κοινόν. Ὑποτιθεμένου καὶ τοῦ ἡμετέρου μέχρι Λαμίας σιδηροδρόμου, ἡ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄγουσα ἐλαττοῦται ἐπαισθητῶς μεσολαβοῦσι δὲ τόποι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐπίπεδοι διὰ τῆς Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης.

— Ἡ ἐν Βιέννῃ παγκόσμιος ἐκθεσις διηρέθη εἰς 26 τμήματα, ἕκαστον τῶν ὀποίων ἔχει πρόεδρον, ἀντιπρόεδρον καὶ γραμματέα. Τὰ ἀξιώματα ταῦτα διενεμήθησαν μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐθνῶν κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς βιομηχανικῆς ἐκάστου σπουδαιότητος. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἀμερικὴ ἔχει τὴν προεδρίαν τῶν τμημάτων τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὸ Βέλγιον τοῦ μεταλλουργικοῦ, ἡ Ἑλβετία τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἡ Ἑλλὰς ἐκρίθη ἀξία μόνον διὰ τὴν γραμματεῖαν τοῦ ναυτικοῦ τμήματος, τοῦ ὀποίου ἡ προεδρία ἐδόθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

— Ὁ Κ. Martha ἀνεκάλυψε τελευταῖον ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ ἀρχαιοτήτι περὶεργον εἶδος βιομηχανίας, ἐχούσης ἀντικείμενον τὴν παραμυθίαν τῶν τεθλιμμένων. Οὕτως ὁ πολιτικὸς καὶ δικηγόρος Ἀντιφῶν εἶχεν ἀνοίξει τοιοῦτα κατάστημα, χωρὶς νὰ λησμονήσῃ μάλιστα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν. Οἶα ποικιλία ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ!